

Torgeir Aarvaag Stokke

Utmeldinger i LO-forbundene på 1990-tallet

Torgeir Aarvaag Stokke

Utmeldinger i LO-forbundene på 1990-tallet

© Forskningsstiftelsen Fafo 1998

2. opplag 1999

ISBN 82-7422-224-5

Omslag: Premraj Sivasamy

Trykk: Centraltrykkeriet AS

Innhold

Forord	5
Sammendrag	7
1 Formål	9
2 Organisasjonsgraden	11
3 Hva er problemet?	19
4 Forbundsstatistikk	21
4.1 Handel og Kontor	22
4.2 Fellesforbundet	24
4.3 Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund	27
4.4 Norsk Tjenestemannslag	29
4.5 Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund	31
4.6 Norsk Arbeidsmandsforbund	32
4.7 Norsk Kommuneforbund	34
4.8 Inntrykk fra andre forbund	36
5 Konklusjoner og anbefalinger	39
5.1 Øker utmeldingene?	39
5.2 Anbefalinger	41
Sluttnoter	44
Referanser	46
Vedlegg 1 Trekkavtalen LO-NHO 1998–2001	49
Vedlegg 2 Eksempler på skjema for adresseendring og informasjon om rettigheter/forsikringsordninger	53
Vedlegg 3 Tips ved spørreundersøkelser	55

Forord

Som ledd i LOs arbeid med å utvikle rekrutteringsstrategier, står medlemsbevegelser inn og ut av forbundene sentralt. I denne rapporten er utmeldingene i de største LO-forbundene analysert. Hovedvekten ligger på hvorfor medlemmer melder seg ut, og om utmeldingene har økt siden 1980-tallet. Rapporten utfyller dermed det bildet som ble gitt i Fafo-rapport 112, *Medlemsbevegelser i LO* (1991).

Jeg vil først og fremst takke Jan Lajord, Egon Løbekk og Gerd-Liv Valla, som har vært representanter for oppdragsgiver. De har fulgt nøye med, og gitt kommentarer i de ulike fasene av arbeidet med rapporten.

Ansatte i de syv største LO-forbundene stilte opp på kort varsel, på tross av et allerede stort arbeidspress i september måned. Opplysningene i kapittel 4 om medlemsbevegelsene i de ulike forbundene, er lest gjennom og kommentert av Astri Hauger, Per Henrik Rooth, Bjørn Ove Skogstad og Grete Thenderup Jensen (Fellesforbundet), Vivi Gabrielsen og Mette Western (Handel og Kontor), Mette Vaardal (Norsk Arbeidsmandsforbund), Frøydis Graneid og Sissel Pedersen (Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund), Turid Berger (Norsk Kommuneforbund), Mona Lind og Brit Renngård (Norsk Tjenestemannslag) samt Turid Johansen og Unni Berg (Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund). Hvis det fremdeles skulle være feil eller mangler i teksten, er det i så fall mitt ansvar.

Jeg takker også Grethe Sandmoen (LO), som har vært behjelpelig med statistikk. Videre takkes Eystein Gjelsvik (LO) og Kristine Nergaard (Fafo), som har kommentert et utkast til rapporten. I tillegg takkes Bente Bakken og Premraj Sivasamy, som har stått for ferdigstilling av rapporten.

Torgeir Aarvaag Stokke
7. oktober 1998

Sammendrag

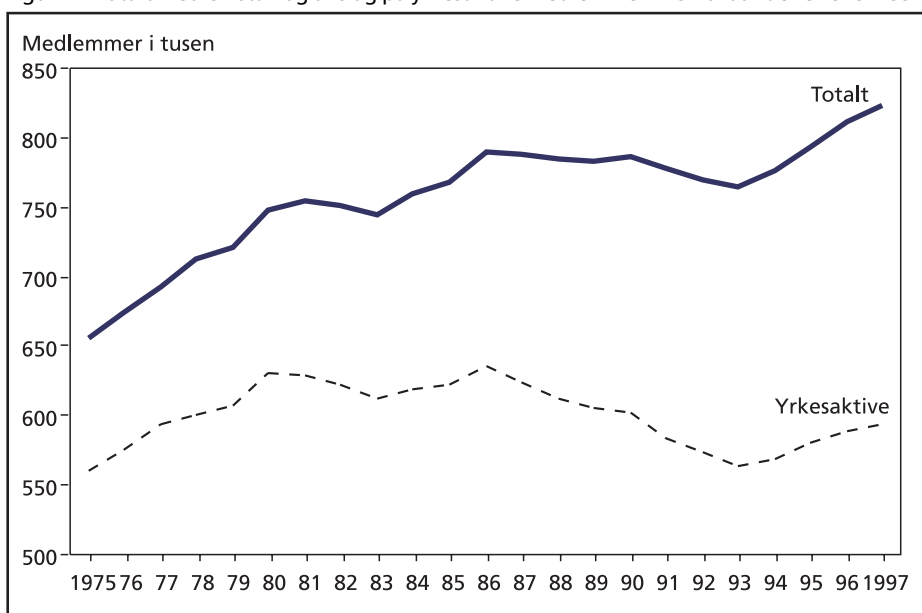
- Organisasjonsgraden i Norge er påfallende stabil sett over tid, også i forhold til andre europeiske land.
- Likevel synker LOs organisasjonsgrad i forhold til de andre organisasjonene i Norge.
- Organisasjonsgraden varierer betydelig mellom næringer, etter bedriftsstørrelse, etter arbeidstakernes arbeidstid og ansettelsesformer.
- Utmeldingene av LO-forbundene kan være én årsak til at LO taper terreng i forhold til andre organisasjoner. På bakgrunn av statistikk fra de syv største LO-forbundene, argumenteres det i denne rapporten for at utmeldingene *ikke* har økt i omfang på 1990-tallet i forhold til 1980-tallet.
- Dermed fremstår *rekruttering* som den viktigste kilden til vekst. Ulike rekrutteringsstrategier skisseres, men rapporten går ikke i dybden på det punkt.
- På basis av erfaringene fra de syv forbundene, virker det likevel mulig å iverksette tiltak for å få utmeldingstallene noe ned. For det første kan en del av de «bevisste» utmeldingene ha bakgrunn i eller være utløst av restanseproblemer, derfor bør søkelyset settes på kontingenttrekket. For det andre kan forbundene bli flinkere til å opplyse om fordelene ved medlemskap og ulempene ved at medlemmene ikke melder fra om jobb- og adresseskifte. Og for det tredje kan LO og forbundene bli bedre til å overvåke medlemsbevegelsene.
- Rapporten lanserer konkrete forslag til slike tiltak.

1 Formål

LO-forbundenes medlemstall endrer seg kontinuerlig. I sum for LO viser utviklingen siden 1975 en stigning frem til 1986, deretter en svakt fallende tendens frem til 1993, og så stiger medlemstallet igjen. Rekordene for hele LOs eksistens ble nådd ved utgangen av 1997, med 823 000 medlemmer. Under denne svingningen skjuler det seg en noe annen utvikling i antall yrkesaktive medlemmer. Andelen fritatte medlemmer i LO-forbundene øker, og særlig siden 1980 har kurven over yrkesaktive medlemmer en svakere utvikling enn det totale medlemstallet. Oppsvinget på 1990-tallet har ikke ført til et høyere nivå enn i 1986, utviklingen i LOs yrkesaktive medlemmer holder med andre ord ikke tritt med det totale medlemstallet.

Endringen i LOs medlemstall fra ett år til det neste, er resultat av en rekke inn- og utmeldinger i det enkelte forbund. Formålet med denne rapporten er å undersøke om *utmeldingene* fra LO-forbundene øker over tid. Hvis deler av utviklingen i LOs medlemstall kan forklares med endrede utmeldingstall, har LO og forbundene en utfordring knyttet til å holde bedre på medlemmene. Hvis

Figur 1.1 Totalt medlemstall og anslag på yrkesaktive medlemmer i LO-forbundene 1975–1997¹

utviklingen ikke kan forklares med endrede utmeldingstall, må diskusjonen i større grad fokusere på *rekruttering*.

Rapporten er lagt opp på følgende måte. I kapittel 2 presenteres endringene i organisasjonsgraden i Norge, og hvordan LOs posisjon har utviklet seg i forhold til de andre organisasjonene. Deretter går vi noe nøyere inn på organisasjonsgraden etter næring, bedriftsstørrelse og kjennetegn ved arbeidstakerne.

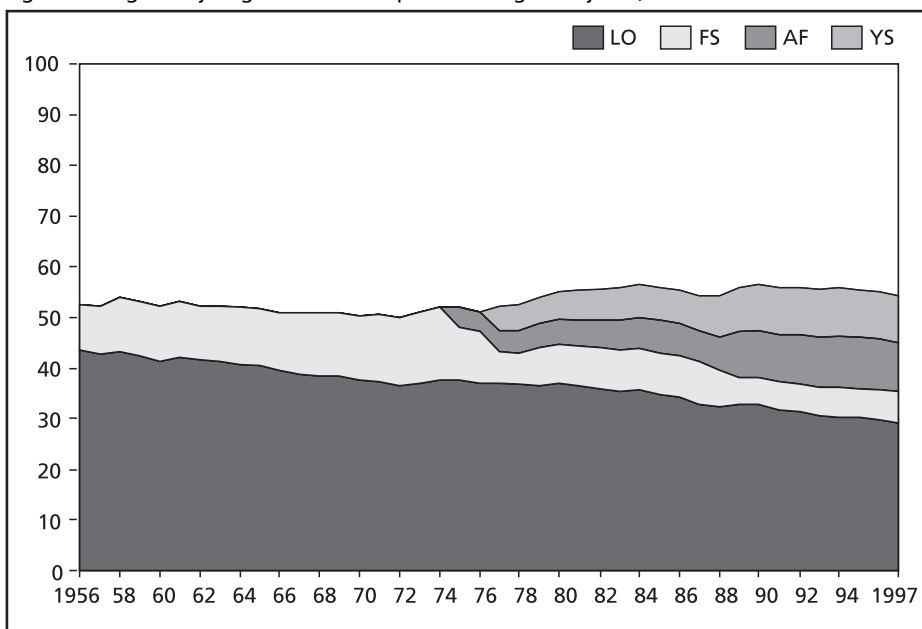
Formålet, vektleggingen på *utmeldingene*, utdypes i kapittel 3. Deretter, i kapittel 4, drøftes utviklingen siden 1980-tallet i et utvalg av LO-forbund. I kapittel 5 oppsummeres funnene, og diskusjonen munner ut i konkrete anbefalinger.

2 Organisasjonsgraden

Den samlede organisasjonsgraden i Norge har vært påfallende stabil i hele etterkrigs-tiden, med mellom 50 og 57 prosent organiserte. Denne stabiliteten dekker imidlertid over at LOs organisasjonsgrad har vært synkende, fra nesten 45 prosent av alle lønntakere på 1950-tallet til rundt 30 prosent på 1990-tallet. Utviklingen er illustrert i figuren. LO har i dag 55 prosent av alle organiserte, mens det tilsvarende tallet var 83 prosent i 1956.

Telling av organiserte lønntakere kan by på problemer. De fleste forbund deler medlemmer inn etter kontingentgrupper. Særlig i en del LO- og YS-forbund fører dette til uklarhet omkring medlemmenes arbeidsmarkedsstatus. Gjennom detaljert kjennskap til forbundsstatistikk, er vi likevel i stand til å justere for det meste av slike problemer. I enkelte AF-forbund kan det være vanskelig å skille mellom lønntakere og selvstendig næringsdrivende. De frittstående forbundene er mange, men gjennom stikkprøver er det etablert regnemethoder for å justere det totale medlemstallet noe ned.

Figur 2.1 Organisasjonsgraden fordelt på hovedorganisasjoner, 1956–1997²

Den tallmessige utviklingen i organisasjonsgraden siden 1975 er utdypet i tabell 2.1. I LO, AF og YS er det forsøkt tatt med kun yrkesaktive medlemmer. I AF-forbund er i tillegg selvstendig næringsdrivende utelukket. Beregningene bygger videre på valg gjort i Colbjørnsen o.a. (1985), Fennefoss (1988), Fennefoss og Stokke (1991) og Stokke (1992).³ Fra og med 1998 vil også Akademikerne telle med, i første omgang kun med Den norske Lægeforening sine 17 300 medlemmer. For 1997 er medlemmene i Lægeforeningen telt som frittstående, mens de andre forbundene er med i AFs medlemstall i tabellen. Medlemstallet i de forbundene som var tilmeldt Akademikerne per 1.7.1998, var 101 804. Antall yrkesaktive lønnstakere var om lag 73 000.

Antallet yrkesaktive medlemmer i LO har vokst fra 1993 til 1997, endringen er på 5,5 prosent. Sysselsettingen har vokst med 12 prosent, og medlemstallet i de andre organisasjonene har vokst med 10,9 prosent. Fallet i den samlede organisasjonsgraden på to prosentpoeng siden 1993 har med andre ord først og fremst sammenheng med LOs relative tilbakegang.

Fra tidligere perioder vet vi at det tar noe stund før sysselsettingsveksten kan leses ut av medlemstallene. Om det samme er tilfellet for 1990-tallet, vet vi ikke.

Tabell 2.1 Sysselsetting og organisasjonsgrader 1975–1997⁴

	AKU	LO	%	YS	%	AF	%	FS	%	Organiserte	%
1975	1451000	559888	38,6			56100	3,9	155702	10,7	771690	53,2
1980	1652000	630722	38,2	92443	5,6	85900	5,2	128402	7,8	937467	56,7
1985	1772000	621874	35,1	117327	6,6	113609	6,4	148728	8,4	1001538	56,5
1990	1804000	602235	33,4	164842	9,1	168006	9,3	98628	5,5	1033711	57,3
1991	1797000	583099	32,4	167188	9,3	173719	9,7	98519	5,5	1022525	56,9
1992	1795000	573439	31,9	170871	9,5	177620	9,9	100633	5,6	1022563	57,0
1993	1799000	562921	31,3	174955	9,7	181287	10,1	104359	5,8	1023522	56,9
1994	1834000	568207	31,0	177561	9,7	186528	10,2	109787	6,0	1042083	56,8
1995	1882000	581000	30,9	181065	9,6	190417	10,1	108929	5,8	1061140	56,4
1996	1952000	589000	30,2	184329	9,4	199575	10,2	111772	5,7	1080676	55,4
1997	2011000	594000	29,5	188786	9,4	196321	9,8	125872	6,3	1104854	54,9

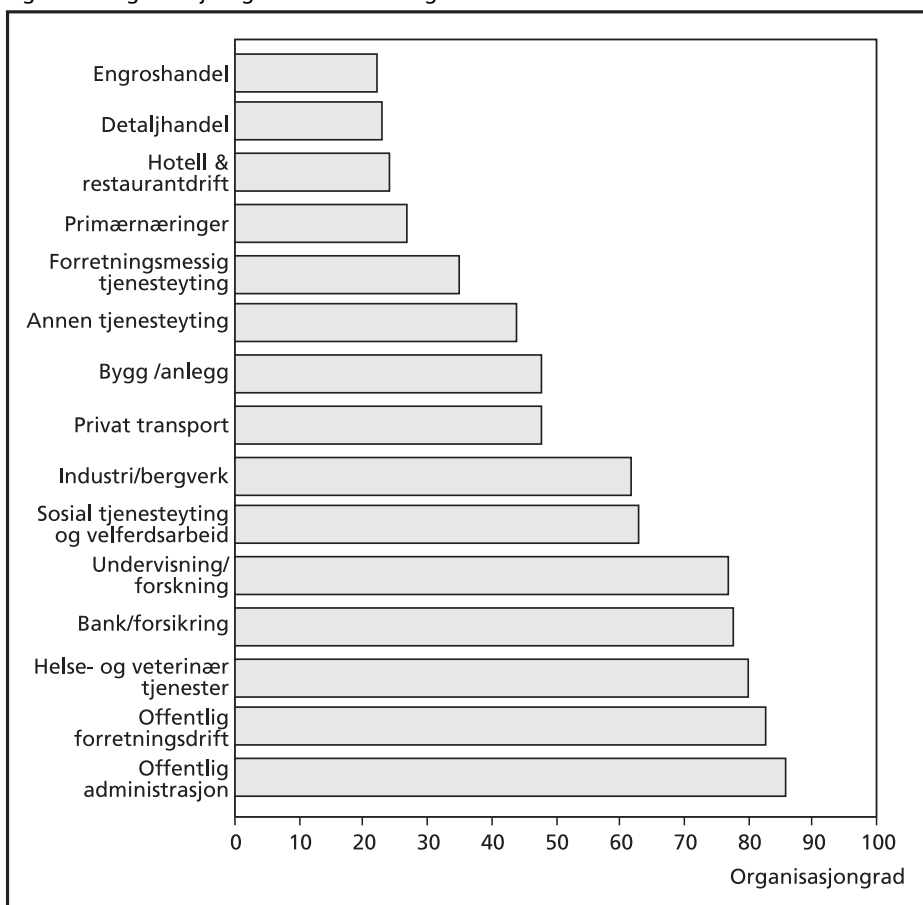
Note: FS= Frittstående forbund, hvorav Norsk Lærerlag med 70 500 yrkesaktive medlemmer er størst

Uansett er det lite sannsynlig at et «etterslep» i forhold til sysselsettingen bare skulle gjelde LO.

Organisasjonsgraden varierer betydelig etter sektor, næring og bedriftsstørrelse. For å måle slik variasjon, brukes spørreundersøkelser. Fafo har tilgang til en svært god slik undersøkelse, hvor spørsmål om organisering er tatt inn i Statistisk sentralbyrå sin Arbeidskraftundersøkelse. Organisasjonsgraden er nokså lik den vi måler på basis av organisasjonenes medlemstall. For en mer detaljert drøfting, se Nergaard (1996). Tallene er fra andre kvartal 1995, og situasjonen *kan* ha endret seg noe.

Næringsgrupperingen som brukes i figur 2.2 og tabell 2.2, er basert på et spørsmål om hvem som *eier* den virksomheten man arbeider i. Statlig og kommunal virksomhet skiller dermed ut. For å skille ytterligere mellom næringer, spørres det

Figur 2.2 Organisasjonsgrad i ulike næringer. 2. kvartal 1995

Kilde: Nergaard (1996:12)

Tabell 2.2 Organisasjonsgrad etter eier/sektor. 2. kvartal 1995

	Andel organiserte	Anslag på antall organiserte	Antall lønnstakere totalt
Privat sektor i alt	44	498 000	1 142 000
Primærnæringer	28	8000	28 000
Privat vareproduksjon ⁵	58	234 000	406 000
Privat tjenesteyting ⁶	36	256 000	706 000
Offentlig sektor i alt	79	554 000	697 000
Kommunal sektor	78	387 000	499 000
Statlig sektor	85	167 000	197 000
Alle	57	1 052 000	1 840 000

Kilde: Nergaard (1996:7f)

Tabell 2.3 Organisasjonsgrad etter bedriftsstørrelse. 2. kvartal 1995

Bedriftsstørrelse	Alle	Privat sektor	Offentlig sektor
1-9 ansatte	34	23	72
10-19 ansatte	51	35	75
20-49 ansatte	61	44	81
Over 50 ansatte	72	63	82
Alle	57	44	79

Kilde: Nergaard (1996:13)

om virksomhetens art, altså hva virksomheten normalt driver med. En rengjøringsbetjent i en industrivirksomhet vil her telle med til industrien, en transportarbeider i en grossistbedrift vil telle med til engroshandel. Det er altså de viktigste karakteristika ved *virksomheten* som bestemmer næringstilknytningen, ikke yrket som den enkelte lønnstaker har. Næringsinndelingen samsvarer derfor ikke alltid med tariffområdene i arbeidslivet.

De tre næringene med lavest organisasjonsgrad, omfatter nesten 350 000 lønnstakere. Med en organisasjonsgrad på 22–24 prosent, betyr det 260 000 uorganiserte lønnstakere. Ikke alle disse vil være like lette å organisere, men hvis man setter organisasjonsgraden innen bygg og anlegg som et mål, vil potensialet ligge mellom 80 000 og 90 000. Potensialet er også stort innen annen tjenesteyting, privat transport og for så vidt bygg og anlegg.

Organisasjonsgraden er høyest i statlig sektor, i kommunal sektor er den også svært høy.⁷ Offentlig sektor dekker mellom 35 og 40 prosent av alle lønnstakere i Norge. I privat sektor dekker den samlede organisasjonsgraden på 44 prosent over et betydelig spenn, først og fremst mellom vareproduksjon (58 prosent) og tjenesteyting (36 prosent). I forhold til andre organisasjoner, vet vi at LO er nokså alene

om å organisere innen store deler av vareproduksjon. Tjenesteytende næringer i privat sektor favner bredt, og dekker blant annet varehandel, land- og sjøtransport, bank- og forsikringsvirksomhet, renovasjon, kultur- og organisasjonsarbeid samt private undervisnings-, omsorgs- og helsetjenester. I flere av disse næringene er det stort sett bare LO som organiserer.

At bedriftsstørrelse har betydning for organisasjonsgraden, er først og fremst riktig i privat sektor (tabell 2.3). Små arbeidsplasser kan være vanskelige å organisere, særlig hvis bedriften står utenfor en arbeidsgiverorganisasjon og/eller ikke er bundet av tariffavtale. I offentlig sektor er derimot alle virksomheter i prinsippet dekket av tariffavtale, i tillegg gir det ikke alltid mening å operere med termen «bedrift» i offentlig sektor.

En organisasjonsgrad på mellom 50 og 57 prosent dekker også over betydelige variasjoner etter stilling, ansettelsesform og arbeidstid (tabell 2.4). I det siste

Tabell 2.4 Andel lønnstakere som er medlem av en arbeidstakerorganisasjon etter arbeidsmarkedstilknytning. 2. kvartal 1995. Prosent

	Alle	Privat sektor	Offentlig sektor
Arbeidstid			
Kort deltid (under 19 timer)	36	20	56
Lang deltid (19 timer +)	57	39	77
Heltid	62	49	86
Alle	57	44	79
Ansettelsesform			
Fast ansatt	61	46	87
Midlertidig ansatt	35	21	47
Alle	57	44	79
Avtale om arbeidstid			
Har avtale om arbeidstid	61	47	81
Har ikke avtale om arbeidstid	20	18	33
Alle	57	44	79
Ansiennitet hos nåværende arbeidsgiver			
Opp til 6 mnd	25	21	35
7-12 mnd	34	24	53
1-2 år	44	31	68
2-5 år	51	35	78
Mer enn 5 år	71	57	91
Alle	57	44	80

Kilde: Nergaard (1996:10)

tilfellet kan det også innvendes at *metoden* for å måle organisasjonsgraden er misvisende, fordi alle sysselsatte arbeidstakere ikke er like aktuelle å organisere. I stedet for å bryte med metoden, hvor antall yrkesaktive medlemmer i lønnskaker-organisasjonene deles på antall sysselsatte arbeidstakere, kan vi fremstille organisasjonsgraden etter arbeidstid og ansettelsesform.

Lønnskakere som arbeider kort deltid, har midlertidig tilsetning eller mangler avtale om arbeidstid, har lav organisasjonsgrad. Det samme gjelder de med kort ansiennitet på nåværende arbeidsplass.

Organisasjonsgraden i Norge er som nevnt stabil sett over tid, men er den høy eller lav i forhold til andre land? Sammenligning av organisasjonsgrader mellom land er ikke enkelt, og forklaringer på forskjeller kan det skrives mange bøker om. Tabell 2.5 er en av de beste oversiktene vi kjenner til.

I de fire første landene med høyest og stabil/stigende organisasjonsgrad, forvaltes arbeidsledighetsmidler av organisasjonene – de såkalte A-kassene. Norge er med andre ord det landet *uten* A-kasse hvor organisasjonsgraden er høyest. I tillegg er Norge av de få landene hvor organisasjonsgraden er stabil eller økende siden 1980. Av andre land er det kun Canada og Spania, bortsett fra landene med A-kasse, som har stabil eller stigende organisasjonsgrad. På den bakgrunn kan vi konkludere at

Tabell 2.5 Organisasjonsgraden i utvalgte vestlige land. 1980, 1995 samt endring⁸

	1980	1995	Endring
Sverige	78	85	+7
Finland	67	78	+11
Danmark	75	75	0
Belgia	57	60	+3
Norge	55	56	+1
Østerrike	56	41	-15
Australia	55	35	-20
Italia	46	37	-9
Storbritannia	51	33	-18
Canada	35	34	-1
Tyskland	36	29	-7
Nederland	35	26	-9
Sveits	31	23	-8
Japan	31	24	-7
Spania	13	19	+6
USA	23	15	-8
Frankrike	17	9	-8

Kilde: Kjellberg (1997:20, 1998:19)

den norske organisasjonsgraden er middels sammenlignet med andre land, men den er høy blant land uten A-kasse. Kjellberg (1997) lanserer ellers mangelen på A-kasse i Norge som hovedforklaring på den i nordisk sammenheng lave organisasjonsgraden.

Oppsummeringsvis kan det sies følgende om organisasjonsgraden og LOs styrke:

- Organisasjonsgraden i Norge er middels målt i forhold til andre vestlige land, men høy blant land uten A-kasse.
- Organisasjonsgraden er stabil over tid, oppslutningen om LO synker.
- Organisasjonsgraden i offentlig sektor er høy, her konkurrerer derfor LO med de andre organisasjonene om medlemmer.
- Organisasjonsgraden i privat industri er middels. Her konkurrerer LO i noen grad med andre organisasjoner om medlemmer, ellers er det en del uorganiserte.
- Organisasjonsgraden i tjenesteytende næringer er (med enkelte unntak) lav. I mange næringer er det stort sett bare LO-forbund som organiserer.
- Rekrutteringspotensialet innen varehandel samt hotell- og restaurantvirksomhet er særlig stort.
- Variasjoner i organisasjonsgrad etter arbeidstid, ansettelsesform og bedriftsstørrelse har også sammenheng med næring.
- De organiserte har en mer permanent eller «fast» tilknytning til arbeidsmarkedet enn de uorganiserte.

3 Hva er problemet?

Alle store organisasjoner opplever inn- og utmeldinger. LO-forbundene har et formål, nemlig å organisere arbeidstakere i definerte næringer og yrker. Forbundene vil derfor oppleve medlemsbevegelser når arbeidstakerne flytter på seg. En del medlemsbevegelser er med andre ord naturlige. I tillegg har LO-forbundene en politisk profil, uttrykt blant annet i tariffpolitikken. Den politiske profilen er under konstant utvikling, og arbeidstakere som er enige eller uenige vil også naturlig skape medlemsbevegelser.

Et høyt volum på utmeldinger kan i seg selv være et varsko om at noe er på gang, enten det ligger misnøye eller strukturendringer i arbeidsmarkedet bak. Utmeldinger kan også skyldes dårlig oppfølging av medlemmene, slik at kontingent ikke blir trukket eller at medlemmene bytter arbeidsplass innenfor samme yrke, men mister kontakten med forbundet. Hvis denne siste typen utmeldinger har et høyt volum, er årsakene altså av mer «teknisk» karakter.

LO-forbundene har som regel også et medlemstilbud til tidligere yrkesaktive. Dødsfall vil dermed skape utmeldinger, uten at forbundene kan påvirke det.

Innmeldinger kan komme fra to kilder. Nyinnmeldinger og innmelding av tidligere medlemmer. Høye inn- og utmeldingstall kan være uttrykk for høyt *gjennomtrekk*. Da bør man forsøke å opprettholde innmeldingene, samtidig som utmeldingene reduseres. Høye tall kan også være uttrykk for en høy grad av *tilbakevending* eller *gjeninnhenting*. Diskusjonen kan illustreres med en figur (3.1).

Bevisste utmeldinger har med LOs og forbundenes politiske profil å gjøre, eller med annen erklært misnøye med det sentrale eller lokale organisasjonsapparatet. Hvis man skal gjøre noe med det, må grundige undersøkelser av motiver først foretas. Hvis for eksempel tariffpolitikken ikke har appell til alle medlemmene, blir spørsmålet om LO og forbundene ønsker justeringer. Det kan resultere både i store organisatoriske og/eller politiske endringer, og i en konstatering av at kombinasjonen av tariffpolitikk og fornøyde medlemmer er optimal.

Rekrutteringssituasjonen har også sammenheng med LOs og forbundenes politiske profil. I tillegg virker det som om arbeidstakere innen deler av privat sektor er vanskelig å rekruttere, det gjelder særlig varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet samt andre deler av tjenesteytende sektor. I denne rapporten tas ikke slike forhold ytterligere opp, siden vekten er lagt på utmeldingene.

Hvis mange av utmeldingene skyldes teknisk svinn, kan kanskje mindre omfattende endringer i organisasjonsapparatet hjelpe betydelig på medlemstallene.

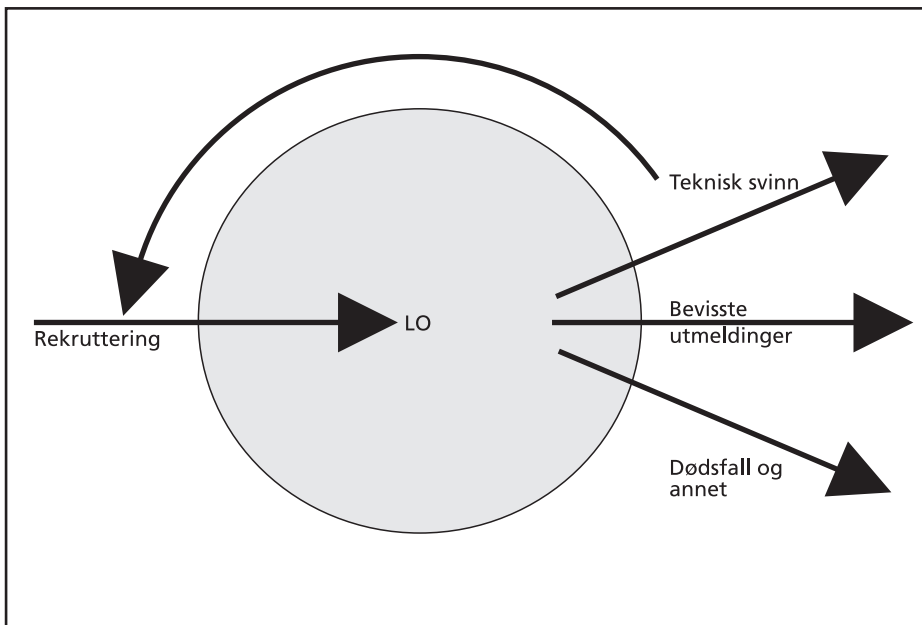
Eventuelt kan en del av svinnnet allerede i dag bli gjeninnhentet, kanskje uten at forbundene vet det.

En gjennomgang av medlemsbevegelsene i LO og forbundene i 1989, viste at medlemstap på grunn av dødsfall lå rundt 12 500 totalt i LO (Stokke 1991:31). Andelen pensjonister/fritatte medlemmer har økt siden 1989, og det er grunn til å anta at antallet utmeldinger grunnet dødsfall dermed også har økt noe. Videre ble det anslått i undersøkelsen fra 1991 at det faktiske medlemstapet lå vesentlig lavere enn det en summering av forbundenes utmeldinger kunne tyde på. Medlemstapet ble på basis av flere spørreundersøkelser anslått til rundt 40 000 i året, i tillegg kom dødsfall. Summering av forbundenes utmeldinger tydet derimot på at utmeldingene totalt lå på 70 000 i året.

Formålet med resten av denne rapporten er å undersøke om utmeldingene har økt siden 1989, og i så fall hvorfor. Forslag til tiltak som kan iverksettes for å redusere utmeldingene, er også sentralt.

I undersøkelsen av medlemsbevegelsene på 1990-tallet har vi ikke hatt mulighet til å innhente tall både gjennom spørreundersøkelser og forbundsstatistikk. Vi kan likevel undersøke om det har skjedd endringer i nivået på utmeldingene, ved å studere forbundsstatistikk over tid. I tillegg har flere forbund gjort egne undersøkelser av utmeldingene. Forbundsstatistikken og forbundenes egne undersøkelser vil også kunne si noe om volumet på utmeldingstypene, jamfør figuren. Dette er tema for neste kapittel.

Figur 3.1 Forenklet bilde av medlemsbevegelsene i LO

4 Forbundsstatistikk

Det har ikke vært praktisk mulig å innhente statistikk og erfaringer fra alle LO-forbund. Et utvalg måtte derfor gjøres. I samråd med oppdragsgiver ble følgende valgt ut:

- Handel og Kontor i Norge (HK), som representant for den private service-sektoren
- Fellesforbundet (FF), som LOs største forbund i privat sektor
- Norsk Kjemisk Forbund (NKIF), som representant for en industri med sterkt innslag av store bedrifter
- Norsk Tjenestemannslag (NTL), som representant for statssektoren samt at forbundet er med i FANE-1
- Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund (NNN), som representant for mer sammensatt industri enn i NKIF
- Norsk Arbeidsmandsforbund (NAF), som representant for et forbund med medlemmer i svært ulike næringer
- Norsk Kommuneforbund (NKF), som representant for kommunesektoren

Disse syv forbundene er samtidig de syv største LO-forbundene, og representerer 73 prosent av alle medlemmene. De syv forbundene dekker også alle de fire kartellene i LO. Ingen av forbundene har samme system for medlemsregistrering, syv forskjellige medlemsregistre er dermed også representert. Både HK, FF, NTL og NAF har gjort egne undersøkelser av utmeldingsproblematikken.

I undersøkelsen av medlemsbevegelsene i 1989 var også HK, FF, NTL og NKF med, de tre andre forbundene er derimot nye. I tillegg er en del av de mellomstore forbundene kontaktet per telefon med henblikk på om det er gjort egne studier eller systematiske erfaringer med utmeldingsproblematikken.

4.1 Handel og Kontor

Medlemstallet i HK har ligget mellom 54 000 og 61 000 de siste 15 årene, en topp ble nådd i 1987 og forbundet har per 1.7.1998 igjen over 60 000 medlemmer. Antall fritatte medlemmer, forstått som alderspensjonister, uføre og under visse vilkår personer med ulønnet permisjon eller på attføring, har steget fra 9700 (17,2 prosent) i 1984 til 12 200 (20,8 prosent) i 1997.

Medlemsbevegelsene ut av forbundet registreres på koder, mens innmeldingene ikke differensieres. I det siste tilfellet er det likevel viktig å få satt riktig «LO-dato», som jo kan avvike fra innmeldingsdatoen i HK. Statistikk over inn- og utmeldinger er ikke tilgjengelig for alle relevante år, men av tabell 4.1 går det frem at det ikke er dramatiske endringer sett over tid. En viss nedgang i utmeldingstall kan kanskje anes de to siste årene, men grunnlaget er for spinkelt til å trekke noen konklusjon.

Tabell 4.1 Medlemstall samt tilgang og avgang i HK, 1983–1997⁹

	Totalt medlemstall 31.12. året før	Innmeldte	Utmeldte	Totalt medlemstall 31.12.
1983	57747			57249
1984	57249	7356	6844	57761
1985	57761	7088	6964	57922
1986	57922	10983	8090	60815
1987	60815	8515	8232	60984
1988	60984			60143
1989	60143	7244	8036	59514
1990	59514			57351
1991	57351	5328	6334	56345
1992	56345	4828	6444	54746
1993	54746			54292
1994	54292			55708
1995	55708			56209
1996	56209	7295	6499	57005
1997	57005	7013	5695	58589

Utmeldingene i 1996 og 1997 kan fordeles på koder, og er som følger:

Kode	Årsak	1996	1997
2/3	Død	639	482
4	Andre årsaker	1564	1659
5/6	Sluttet i bedrift, ønsker utmelding	1134	1237
7	Til annet LO-forbund	417	434
8	Til forbund utenfor LO	46	42
9	Restanse	2699	1841
	SUM	6499	5695

«Andre årsaker» forstås som en aktiv utmelding, det samme gjelder kodene 5/6. «Restanse» brukes hvis det ikke er oppnådd kontakt med medlemmet etter to purringer. Restansetallet for 1996 kan være påvirket av en viss opprydding i medlemsregisteret. Tall for 1989 er ikke direkte sammenlignbare, ikke minst fordi forbundet tok i bruk et nytt medlemsregistreringssystem i august 1995. En sammenstilling illustrerer likevel enkelte trekk:

Kode	Årsak	1989
1	Til annen avdeling	31
2/3	Død	436
4	Restanser	3421
5	Andre årsaker	3670
6	Til annet LO-forbund	478
	SUM	8036 ¹⁰

I den grad det er noen endringer fra 1989 til 1996/97, er det først og fremst i antall utmeldinger grunnet restanse. Også «aktive» utmeldinger (kode 5 i 1989 og 4-6 nå) har gått markant ned. De andre utmeldingsgruppene er derimot stabile. Forbundet oppgir at det er strenge krav til gjeninntagelse av utmeldte medlemmer – det finnes ikke tall for gjeninntagelse, men inntrykket er at det er få. Dette synes ikke vesentlig endret fra 1989, da var situasjonen videre den at der hvor en person ble utmeldt på kode 4/5, men kom tilbake som medlem i samme kvartal, ble ut- og innmelding ikke registrert.

I 1998 ble det gjort en undersøkelse av alle i Region Agder og Rogaland som var utmeldt med kode 4, 5 og 9 i løpet av 1997 (jf HK 1998). Undersøkelsen var postal, og ble gjennomført av medlemskontoret/regionskontoret. Svarprosenten var lav, 34 prosent av spørreskjemaene ble returnert. Svarprosenten var lavest blant dem som ble utmeldt på grunn av restanse (29,4 prosent), også alder hadde en viss

betydning for svarprosenten. Undersøkelsen gir likevel visse inntrykk av utmeldingsårsakene.

Arbeidstakere under 30 år ansatt i handelsnæringen utgjør en forholdsvis stor andel av utmeldingene. Mens denne gruppen utgjorde 22 prosent av medlemmene i regionen per 4. kvartal 1997, utgjorde den 55 prosent av alle som ble utmeldt i 1997 (registerstatistikk gjengitt i undersøkelsen). Som årsak er sluttet i bedrift på permanent eller midlertidig basis den viktigste. Andelen som oppga dette som hovedårsak, utgjorde 73 prosent av dem som svarte på undersøkelsen. Dette inkluderer nokså mange som var medlem på grunn av organisasjonsplikten, og som meldte seg ut da de sluttet i bedriften.

Spørsmålsformuleringer som forsøkte å fange opp misnøye med forbundet, fikk liten oppslutning, selv om det kan registreres en viss misnøye med prisen på medlemskontingenten samt en følelse av å ha fått lite igjen for medlemskapet.

I undersøkelsen foreslås det en rekke tiltak, dels på forbunds nivå og dels på regionsnivå. Dette inkluderer individuell innbetaling av medlemskontingent over giro, bedre informasjon både ved restanse og generelt om medlemsfordeler, personlig oppfølging lokalt ved restanse samt oppsøkende virksomhet.

4.2 Fellesforbundet

Fellesforbundet ble stiftet i 1988 og hadde ved utgangen av det året 184 849 medlemmer. Medlemstallet var på sitt laveste ved utgangen av 1994, med 153 000 medlemmer. Ved utgangen av 1997 var medlemstallet økt noe, til 160 173. En del av tilbakegangen de første årene hadde sammenheng med opprydding i medlemsregistrene i de fusjonerte forbundene. Antallet varig fritatte medlemmer, i betydningen alderspensjonister, var i 1988 48 600 (26,3 prosent) og i 1997 45 207 (28,2 prosent).

Medlemsregisteret i Fellesforbundet registrerer til- og frammeldinger på 6 koder hver. Det er av tekniske årsaker forbundet med problemer å få til- og frammeldingstallene til å stemme eksakt med endringene i medlemstallet. Derfor skal vi konsentrere oss om antallet til- og frammeldte, og disse er gjengitt i tabell 4.2 og 4.3 for årene 1989, 1992, 1994 og 1997.

Overføringer mellom avdelinger teller med i strømmingstallene, samtidig som overføringene ikke alltid går opp i opp. Ser vi likevel bort fra avdelingsoverføringene, viser utstrømmingene en synkende tendens frem til 1994, for så å stige noe igjen. Tilmeldtkode 5 kommer til fratrukk fra utmeldingene, og nivået her er stabilt på 1990-tallet.

Tabell 4.2 Tilmeldinger i Fellesforbundet¹¹

Kode	Beskrivelse	1989	1992	1994	1997
1	Fra annen avdeling	1512	1049	1935	6240
2	Nyinnmeldt	8949	5900	8928	11426
3	Gjeninntreden etter tidligere medlemskap i forbundet eller LO	4669	4616	5604	6230
5	Tilmelding av medlemmer som er feilstrøket	1275	758	609	669
6/7	Fra annet LO-forbund	618	549	669	1973
	SUM	17023	12872	17745	26538

Tabell 4.3 Frameldinger i Fellesforbundet

Kode		1989	1992	1994	1997
1	Overført annen avdeling	1141	1482	3167	6576
2/3	Død	3550	3343	2975	2849
5	Strøket	17954	14717	10037	11905
6	Til annet LO-forbund	1955	1279	1089	1844
	SUM	24600	20821	17268	23174

Frameldtkode 5 – strøket – omfatter alle utmeldinger bortsett fra dødsfall. Så vel «aktive» eller begrunnede utmeldinger som strykninger på grunn av restanse vil dermed være inkludert. Når det gjelder tilmeldtkode 3, er det ikke krav til dokumentasjon fra medlemmets side. Likevel antyder nivået at det er et nokså stort volum på gjeninntredelser. Personer som har en medlemshistorikk i forbundet *skal* meldes inn med kode 3, de kan ikke meldes inn med kode 2. Forbundet har lenge opplevd at i forbindelse med tariffrevisjonene er det personer som ønsker medlemskap, for så å melde seg ut etter en kort periode. En vedtektsendring har gjort slik spekulering i medlemskap vanskeligere, siden det kreves at gjeninntredte medlemmer skal ha betalt kontingent til et LO-forbund i minst tolv uker før en eventuell arbeidsstans for å få konfliktstønad (§5.3.2.1.2.). Ellers er kravet kun to uker.

Statistikk over strykninger i 1996 fordelt på medlemskapets lengde, viser at 53 prosent av de med frameldtkode 5 hadde mindre enn tre års medlemskap i forbundet.

Den trekkavtalen som har eksistert i privat sektor (LO-NHO) siden 1988, slår fast at trekkklister skal sendes avdelingene og bedriftsklubbene kvartalsvis. På tross av at forbundets vedtekter ikke tillater restanse ut over seks uker, går det ikke sjelden opp til to kvartaler før restanse blir ryddet opp i. I den nye trekkavtalen som er inngått mellom LO (ved Fellesforbundet) og NHO med gyldighet for perioden 1998–2001, er det blant annet lagt til grunn *månedlige* trekkklister. I tillegg er det ført inn

at bedriftene skal informere om dødsfall, samt andre meldinger som tariffpartene blir enige om. Forbundet oppfatter disse endringene som klare forbedringer.

Fellesforbundet er opptatt av å videreutvikle egen organisasjon, slik at rekrutteringen øker og medlemstapet synker. I den forbindelse er det blant annet gjennomført to undersøkelser av utmeldte medlemmer, en i Hordaland og en i Østfold. Undersøkelsene er levert av 4-Fakta og baserer seg på telefonintervjuer med et utvalg av personer utmeldt på kode 5 (jf 4-Fakta 1997, 1998). Det fremgår ikke av undersøkelsene hvor mange utmeldte som ble *forsøkt* kontaktet, men hver undersøkelse omfatter 100 tidligere medlemmer. Undersøkelsene virker ellers profesjonelt gjennomført.

Årsaker til utmelding er det viktigste temaet i de to undersøkelsene, og årsakene er forsøkt kartlagt ved en rekke ulike spørsmålsformuleringer. Undersøkelsene er nokså like, bortsett fra tidspunktet for gjennomføring. Når faste svaralternativer leses opp for de utmeldte, er det bytte av arbeidsplass som får klart størst respons (30 prosent i Hordaland, 49 prosent i Østfold). Det er ingen utbredt misnøye med forbundet, utskrivningen av ekstrakontingent i 1996 oppgis imidlertid som en årsak blant en del av de utmeldte i Hordaland. Gjennom en mer indirekte måte å spørre på, kan det spores noe misnøye både med de sentrale og lokale forhandlingene samt organisasjonsapparatet i Hordaland. I Østfold er slik misnøye praktisk talt fraværende. Denne forskjellen kan både ha sammenheng med tidspunktet for gjennomføringen av undersøkelsene (jf streiken i 1996) og med næringsstrukturen i de to fylkene (byggfag viktigere i Hordaland, jern og metall-, bekledning- samt papirindustri viktigere i Østfold).

Rundt en fjerdedel av de utmeldte har enten planer om å organisere seg igjen, eller har allerede gjort det. Blant disse er det LO-forbund som står klart høyest i kurs, tapet til andre organisasjoner er lite.¹²

Undersøkelsene inneholder også to åpne spørsmål, hvor de utmeldte fritt får formulere hvorfor de er utmeldt av forbundet. Svarene her er nokså konkrete og dreier seg i overveiende grad om andre ting enn selve forbundet og det lokale organisasjonsleddet. De fleste utmeldingsårsakene kan grupperes slik (basert på Østfold-undersøkelsen, gruppering foretatt av Stokke):

- Permisjoner/forlatt arbeidsmarkedet permanent
- Oppsigelser/innstramminger på bedriften
- Hadde ikke råd til kontingent/arbeidsgiver trakk ikke kontingent riktig
- Ble leder/selvstendig næringsdrivende
- Byttet til ny bedrift som er liten eller hvor det er få organiserte
- Fikk nytt arbeid utenfor forbundets område

På et åpent spørsmål om hva som måtte til for at de utmeldte igjen skulle melde seg inn, reflekteres i stor grad de detaljerte utmeldingsårsakene. De fleste svarene kan grupperes slik (foretatt av Stokke):

- Kan bli medlem igjen når permisjonen er slutt
- Hadde forblitt medlem hvis ikke var sagt opp
- Ønsker å melde seg inn igjen når (privat)økonomien blir bedre
- Hadde forblitt medlem hvis ikke skiftet stilling
- Hadde organisert meg hvis bedriften var større/flere var organisert
- Hvis den nye jobben var innenfor forbundets område

Det kan innvendes at selv om de utmeldte oppgir konkrete årsaker knyttet særlig til skifte av arbeidsplass, så kan restanse i medlemskontingent også ligge til grunn for mange av utmeldingene. Undersøkelsene fanger ikke opp akkurat det aspektet, men forbundet selv mener at restanse som bygger seg opp over tid, ofte er enten hovedårsak eller utløsende årsak til utmeldinger.

På spørsmål om hva de utmeldte fikk igjen for medlemskapet, er det følelsen av å være trygg/sikret hjelp og forsikringsordningene som ikke uventet får høyest oppslutning. Mer bekymringsfullt er det at rundt 40 prosent i begge undersøkelsene oppgir at de ikke fikk noen konkrete ting igjen for å være medlem.

En av de største utfordringene forbundet leser ut av både undersøkelsene og egne erfaringer med organisasjonsutvikling, er opplæringen av de tillitsvalgte. Det er gjort aktivitetsstudier av flere avdelinger, og i en del tilfeller er kommunikasjon mellom avdeling og klubb dårlig. Mange avdelinger er små, og avdelingenes ansvar for opplæring av klubbtiltillitsvalgte mangler systematikk. Det økte småbedriftspregget innen noen av bransjene forsterker problemene. Et apparat som mer effektivt kan melde medlemmer til andre LO-forbund, savnes også.

4.3 Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund

NKIF tok i bruk nåværende medlemsregister i 1983, og systemet er i bruk i dag. Medlemstallet lå rundt 1980 på 38 000–39 000. I årene 1988–1992 sank medlemstallet markant, og har senere på 1990-tallet stabilisert seg på 32 000. Antallet pensjonister/frimedlemmer har steget fra om lag 9200 i 1980 til 11 500 i 1989, for så å synke til 10 000 i 1997.

Forbundet henter ut tall på inn- og utmeldinger per kvartal. Før medlemsregisteret ble tatt i bruk, lå de årlige inn- og utstrømmingene mellom 4000 og 5000.

I perioden 1983–1989 lå årlige innmeldinger på 3300 i gjennomsnitt, utmeldinger på 3500. På 1990-tallet er innmeldingene sunket til 1850 i gjennomsnitt, utmeldingene til 2400. Sett over tid er det med andre ord en klar reduksjon av medlemsbevegelsene inn og ut av forbundet.

Utmelding kodes etter årsak, men disse vises ikke i kvartalsstatistikken. Frafall på grunn av dødsfall vil også kunne finnes ved spesialkjøringer. På basis av NKIFs størrelse og aldersprofilen blant medlemmene kan en likevel anta at antall dødsfall ligger på mellom 500 og 650 i året. Dermed kommer årlig avgang grunnet andre årsaker enn dødsfall ned i 1800–1900 i gjennomsnitt på 1990-tallet.

Strømningstillene kan av tekniske årsaker være noe overdrevet, fordi alle gjeninntredener (inkludert mulige feilstrøkne medlemmer) registreres som tilmeldinger. Forbundet opplyser at dette dreier seg om et svært lite antall.

Tabell 4.4 Medlemstall samt tilgang og avgang i NKIF, 1976–1997¹³

	Totalt medlemstall 31.12. året før	Tilgang	Avgang	Totalt medlemstall 31.12.
1976	38400	4542	3905	39037
1977	39037	4541	4585	38993
1978	38993	4017	4207	38803
1979	38803	4200	4208	38795
1980	38795	5381	5056	39120
1981	39120	3954	4406	38668
1982	38668	3388	4272	37784
1983	37784	2374	2872	37286
1984	37286	3422	2636	38072
1985	38072	3354	3475	37951
1986	37951	4635	4321	38265
1987	38265	4097	4271	38091
1988	38091	3177	3989	37279
1989	37279	2107	3036	36350
1990	36350	2038	2838	35550
1991	35550	1615	2469	34696
1992	34696	1538	2936	33298
1993	33298	1289	2401	32186
1994	32186	1999	2052	32133
1995	32133	2306	2440	31999
1996	31999	2036	2004	32031
1997	32031	2084	2220	31895

Forbundet selv oppgir den teknologiske utviklingen som den viktigste årsaken både til reduksjonen av medlemstallet og medlemsstrømningene. Utviklingen har medført rasjonalisering og større bedrifter, og innskrenkninger har i stor grad gått ut over yngre og/eller mer marginal arbeidskraft. Dermed er både arbeidstakerne og forbundets medlemmer blitt mer stabile over tid. Forbundet legger til at også uteapparatet, altså forbundets avdelinger og klubber, kan ha blitt flinkere til å holde på medlemmer og unngå unødig medlemssvinn. Forbundet oppgir ingen spesielle problemer med trekklistor og innkreving av kontingent.

4.4 Norsk Tjenestemannslag

Norsk Tjenestemannslag har i løpet av de siste 15 årene vokst fra 40 500 medlemmer til 47 100 medlemmer. Samtidig har antallet fritatte medlemmer, i betydningen alderspensjonister (inkludert AFP), uføre og personer i permisjon uten lønn, økt fra 5700 (14,1 prosent) til 12 400 (26,4 prosent). Vi har ikke brutto inn- og utmeldinger over tid. Videre har NTL skiftet system for medlemsregistrering i perioden, fra et felles system for statsforbundene til FANE. En sammenstilling av strømningstallene for 1989 og 1997 kan likevel illustrere mulige endringer.

Nettoveksten i NTLs medlemstall fra 1996 til 1997 er på 438, og den tilsvarer innmeldinger minus utmeldinger minus gjeninntreden (3795-3146-200=449).

Tabell 4.5 Innmeldinger i NTL, 1989 og 1997¹⁴

Kode	Beskrivelse	1989	1997
2	Nyinnmeldt	3349	3327
3	Gjeninntreden		200
6/7	Fra annet LO-forbund	174	268
	SUM	3523	3795

Tabell 4.6 Utmeldinger i NTL, 1989 og 1997

Kode	Beskrivelse	1989	1997
2/3/9	Død		545
5	Strøket		551
6/7	Til annet LO-forbund		232
8	Utmeldt, annen årsak		1818
	SUM	2487	3146

Nettoveksten fra 1988 til 1989 i tabellen samsvarer med medlemsveksten, og blir 1036 (3523-2487). Dermed kan det se ut som om årlige utmeldinger er noe høyere i 1997 (3146-200=2946) enn i 1988 (2487). Dette styrkes av at gjeninntreden av tidligere medlem i det gamle medlemsregisteret ikke ble telt separat, ergo kan en viss andel gjeninntredener også finnes i tallet på utmeldte i 1989.

Kode 8 er i dag den største utmeldingsgruppen og refererer til skriftlig og undertegnet utmelding. Utmeldingen er med andre ord aktiv, selv om de færreste utmeldingene begrunnes. Kode 5 refererer til kontingentrestanse i tre måneder eller mer, og at medlemmet har fått krav om betaling men ikke fulgt det opp. Utmelding med kode 8 kan også ha bakgrunn i restanse, men i så fall er det oppnådd kontakt med medlemmet, og det kan ha vært en annen hovedårsak til utmeldingen. NTL gjorde i 1997/98 en undersøkelse av medlemmer som hadde meldt seg ut (NTL 1998). Et utvalg av de med utmeldtkode 5 og 8 i perioden 31.12.1996–30.9.1997 ble forsøkt kontaktet per telefon. Bruttoutvalget var på 763 tidligere medlemmer, nettoutvalget (forsøkt kontaktet) var på 327. Det ble oppnådd direkte eller indirekte kontakt med 103 tidligere medlemmer, i noen tilfeller er det i stedet innhentet informasjon fra tillitsvalgte/kolleger. Hovedinntrykket fra undersøkelsen er at utmeldingene var resultat av bevisste valg, gjerne knyttet til misnøye med lokale tillitsvalgte/avdelingen, eller til at personen fikk arbeid i privat sektor. Misnøye med LO/forbundet samt utmelding grunnet permisjon er svært sjelden oppgitt som årsak, jobbskifte innen offentlig sektor er derimot i noen grad årsak.

Undersøkelsen er fulgt opp med et utredningsarbeid, hvor forbundet har gått gjennom rutiner knyttet til utmeldinger. Rutinene knyttet til forbundets «utmeldingsbrev» fungerer tilfredsstillende, men teksten foreslås noe utvidet med opplysninger om forsikringsordningene samt organisasjonstilbud i NTL/LO ved skifte av stilling. Kontingentrestanse er ofte knyttet til skifte av stilling, og hovedutfordringen for forbundet er å få kortet ned den tiden som går før medlemmet får beskjed om restansen.

Trekkavtalen i staten er gammel (inngått 14.4.1971), og ikke særlig omfattende. Den lokale arbeidsgiver har ingen informasjonsplikt hvis medlemmer bytter stilling eller arbeidssted. Forbundet er opptatt av å få endret dette. Vår vurdering er at enkelte sider ved kontingentinnkrevingen i staten er bedre enn i privat sektor, for eksempel knyttet til permisjoner hvor det forskutteres lønn. I forhold til trekkavtalen i privat sektor er likevel trekkavtalen i staten knapp og inneholder ikke plikt for arbeidsgiver til å opplyse om tilmelding/framelding, dødsfall og lignende.

Forbundet er også opptatt av å bedre medlemsstatistikken, og av at forbundet får kompetanse til å ta ut enkle rapporter fra FANE på egen hånd.

4.5 Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund

NNN tok i bruk sitt nåværende medlemsregister i 1984, og registeret er nokså likt det i NKIF. Medlemstallet i NNN har ligget mellom 31 500 og 37 000 de siste femten årene, andelen fritatte/pensjonister har steget fra 6600 til 8300. Opplysninger om tilgang og avgang på årsbasis tar utgangspunkt i kvartalsstatistikkene, som korrigeres manuelt og summeres. Medlemsbevegelsen siden 1981 er gjengitt i tabell 4.7.

Tabell 4.7 Medlemstall samt tilgang og avgang i NNN, 1981–1997¹⁵

	Totalt medlemstall 31.12. året før	Tilgang	Avgang	Totalt medlemstall 31.12.
1981	33708	5378	6505	32719
1982	32719	5994	5691	32542
1983	32542	5053	3884	31493
1984	31493	4110	3121	32570
1985	32570	4482	3678	33431
1986	33431	6738	5516	34653
1987	34653	4642	4398	35219
1988	35219	4522	4738	35007
1989	35007	3689	4078	34618
1990	34618	3854	3590	35119
1991	35119	2726	3256	34569
1992	34569	2541	3329	33729
1993	33729	2989	2787	33931
1994	33931	3942	3003	34870
1995	34870	3916	3420	35366
1996	35366	4176	3168	36374
1997	36374	3977	3752	36599

Det kan anes en nivåendring mellom 1983 og 1984, noe som kan ha sammenheng med innføringen av nytt medlemsregister (bevegelsene i 1986 må i så fall forklares spesielt, og kan ha sammenheng med «vasking» mot Folkeregisteret). Etter dette er det over tid en tendens til at strømningene inn og ut av forbundet går noe ned. I perioden 1984–1990 lå tilgangen i gjennomsnitt på 4600 i året, avgangen på 4200. I perioden 1991–1997 lå tilgangen på 3500, avgangen på 3250.

Av NNNs beretninger for 1984 og 1985 går det frem at avgangstallene også omfatter avgang i form av pensjonering med hvilende rett (passive, forstått som

uføre, alderspensjonister og etter hvert avtalefestet pensjon). I tillegg omfatter tallene avgang blant de passive, slik avgang skjer først og fremst i form av dødsfall. Avgangstallene for 1985 ser slik ut:

Utgåtte i 1985	2307
Overført til annet forbund	155
Døde	503
Pensjonert med hvilende rett	713
<hr/>	
SUM	3678

Tapet av yrkesaktive medlemmer er altså på rundt 60 prosent av det totale avgangstallet, det samme gjaldt i 1984. Vi har ikke funnet indikasjoner på at prinsippet for føring av avgang er endret siden, dermed omfatter avgangstallene både avgang blant yrkesaktive medlemmer til hvilende rett og avgang blant de med hvilende rett. I og med at andelen pensjonister øker i tidsrommet 1984–1997, er det grunn til å tro at avgangen av yrkesaktive medlemmer til hvilende rett nå ligger noe høyere enn i 1985. Statistikken over utbetaling av grunnforsikring kan i noen grad erstatte statistikk over dødsfall. For 1985 var det 503 dødsfall og 400 utbetalinger av grunnforsikring hovedsum. I dag ligger utbetalingen på samme nivå, dette er som forventet (kanskje noe i underkant) ut fra sikrere opplysninger i andre forbund.

Medlemsregisteret genererer ut- og innmeldinger der hvor feilstrykninger rettes opp i et senere kvartal, og der hvor restanse gjøres opp etter et kvartalsskifte. Forbundet mener dette ikke dreier seg om mange medlemmer.

Forbundet opplever ikke spesielle problemer med dagens trekkordning. Det kan være vanskelig å få fordelt kontingenten riktig på bedrift i tilfeller hvor flere bedrifter i et foretak/konsern har felles lønningskontor. Ellers tar det i en del tilfeller to kvartaler før restansesaker rettes opp. I forhold til NKIF dekker NNN store områder med mer mobilitet blant arbeidstakerne, som for eksempel fiskeindustri. Innslaget av deltidsarbeid er sannsynligvis også høyere innen NNNs rekrutteringsområde. Forbundet selv mener å ha gode rutiner for å holde på medlemmer, de som går ut antas som regel å ha en grunn til det. Forbundet har ikke gjort egne undersøkelser av inn- og utmeldinger eller mer generelt om medlemsmassen.

4.6 Norsk Arbeidsmandsforbund

Medlemstallet i Arbeidsmandsforbundet har gått jevnt nedover de siste 15 årene, fra 38 300 i 1982 til 31 800 i 1997. Antall fritatte medlemmer, forstått som uføre,

alderspensionister/æresmedlemmer og personer på AFP, har økt fra 9283 (24,2 prosent) i 1982 til 10 002 (31,4 prosent).

Forbundet tok tidlig i bruk elektronisk medlemsregistrering og beholdt samme system inntil sommeren 1995, da et nytt system ble tatt i bruk. Tallene for inn- og utmeldinger stemmer ikke nøyaktig med endringen i medlemstallet fra ett år til neste, forskjellene er av betydning først og fremst i 1984, 1987 og 1997. Oversikten over inn- og utmeldinger antyder en viss nedgang i utmeldinger over tid, i det minste frem til og med 1994. Deretter stiger nivået noe igjen.

Strømningstallene i tabell 4.8 baseres på summering av kvartalsstatistikk. Forbundet opplyser at gjeninntredelse av feilstrøkne medlemmer teller med i strømningstallene. Hvis utmeldingskoden imidlertid fjernes manuelt ved feilstrykning/gjeninntredelse og kvartalet for utmelding er slutt, blir antallet innmeldinger for lavt i forhold til endringen i medlemstallet. Også andre tekniske problemer har medvirket til at strømningstallene tidligere ikke stemte med endringer mellom kvartal og år. Opprettinger høsten 1997 samt manuell korreksjon har ført til at differansen i dag er marginal.

Vedrørende innmeldinger kan det skilles mellom nyinnmeldte og de med «LO-dato» som er eldre enn innmeldingstidspunktet. Utmeldinger registreres på koder. I begge tilfeller må statistikk bestilles separat. Forbundet har fått laget en fordeling av inn- og utmeldingene for 1997 (tabell 4.9 og 4.10).

Tabell 4.8 Medlemstall samt inn- og utmeldte i NAF 1982–1997¹⁶

	Innmeldte	Utmeldte	Totalt medlemstall 31.12.
1982	4797	5407	38287
1983	4094	4342	38021
1984	4502	3819	38344
1985	4918	4906	38396
1986	6089	5514	38964
1987	4840	5716	38295
1988	4414	5588	37066
1989	3407	4885	35541
1990	3289	4212	34572
1991	3108	4047	33614
1992	2895	3898	32637
1993	3144	3284	32492
1994	3101	3033	32560
1995	2943	3705	31838
1996	4059	3857	32032
1997	3702	3644	31843

Tabell 4.9 Innmeldinger 1997

Kategori	Antall
Nyinnmeldte	3360
Overført fra annet LO-forbund	88
SUM	3448

Tabell 4.10 Utmeldinger fordelt på koder, 1997

Kode	Årsak	Antall
3	Død	546
5	Ikke betalt	2670
6/7	Overført annet LO-forbund	556
	SUM	3772

Innmeldingstallet i tabell 4.9 er noe lavere enn i tabell 4.8, og det er grunn til å anta at 3448 er riktig. Med dette som utgangspunkt, kan vi beregne utmeldingstallet som $32032+3448-X=31843$, noe som gir 3637. Det svarer godt til utmeldingstallet fra tabell 4.10 minus 110 medlemmer som ble utmeldt i 1997, men som per 18.9.1998 står uten utmeldingskode.

Ellers viser tabell 4.10 at dødsfall og overføringer til andre LO-forbund til sammen utgjør 1100 utmeldinger. Kode 5 inneholder alle andre utmeldingsårsaker.

Forbundet har fått gjennomført en medlemsundersøkelse i Avdeling Sør-Trøndelag (jf Din Mening 1998), og en tilsvarende undersøkelse er igangsatt for hele landet. Undersøkelsene omfatter også noen tidligere medlemmer, men rapporteringen er foreløpig ikke omfattende nok til å kunne belyse årsaker til utmelding.

4.7 Norsk Kommuneforbund

Medlemstallet i Norsk Kommuneforbund har vokst betydelig de siste 14 årene, fra 164 000 i 1984 til 237 500 ved utgangen av 1997. Antall fritatte medlemmer, forstått som alderspensjonister, uføre og personer på attføring, har også vokst fra 30 400 (18,5 prosent) i 1984 til 63 350 (26,7 prosent) i 1997. Forbundet tok i bruk elektronisk medlemsregistrering i 1986, og det systemet som ble benyttet i 1989, er også i funksjon i dag.

Særlig de to siste årene har forbundet vært opptatt av å være à jour når det gjelder inn- og utmeldinger. I motsetning til tidligere håndteres innmeldinger i dag også sentralt, ved at det sendes beskjed om nye medlemmer via avdelingene til forbundskontoret. Endringer i medlemskapet samt utmeldinger skal sendes forbundet daglig, dermed oppnår forbundet ikke bare å få redusert mulige restanseårsaker, men

også at forskutteringen av forsikringspremie til Vår bank og forsikring blir mer korrekt.

Tabell 4.11 antyder et brudd i medlemsbevegelsene mellom 1985 og 1986, sannsynligvis knyttet til det nye systemet for medlemsregistrering. Hvis vi deler årene 1986–1997 inn i to grupper, var utmeldingene i gjennomsnitt 12 700 i årene 1986–1991. Dette tilsvarer 6,8 prosent av et gjennomsnittlig medlemstall på 187 600. For perioden 1992–1997 var gjennomsnittlig antall utmeldinger 11 600, eller 5,2 prosent av et gjennomsnittlig medlemstall på 221 300. Hvis utmeldingene i stedet relateres til yrkesaktive medlemmer, blir forskjellene mindre. En relativ nedgang finner likevel sted.

Utmeldte medlemmer fordeles på koder, men statistikk lages ikke jevnlig. Vi har fått tilgang til tall for 2. kvartal 1990 og 1. kvartal 1998, disse er gjengitt i tabell 4.12. Tallene for 2. kvartal 1990 virker rimelig representative for året, kvartalet ganget med fire gir 13 692 utmeldinger, mens antallet i hele 1990 var 13 542. Tallene for 1. kvartal 1998 virker imidlertid høye, det er særlig mars måned som trekker opp. Ganget med fire gir kvartalstallene 17 308 utmeldinger, mens det til sammenligning var 13 183 utmeldinger i 1997. Derfor benyttes kvartalstallene uten at disse blåses opp til årlige estimater.

Tabell 4.11 Medlemstall samt tilgang og avgang i NKF, 1981–1997¹⁸

	Totalt medlemstall 31.12. året før	Innmeldte	Utmeldte	Totalt medlemstall 31.12.
1981	143789	15591	10603	148777
1982	148777	12479	7833	153423
1983	153423	13057	10234	156246
1984	156246	15237	7548	163935
1985	163935	12343	8950	167328
1986	167328	16909	11448	172789
1987	172789	16946	12713	177022
1988	177022	19645	13108	183559
1989	183559	21390	13737	191212
1990	191212	21212	13542	198882
1991	198882	14988	11550	202320
1992	202320	15376	11406	206290
1993	206290	14896	11929	209257
1994	209257	16894	11891	214260
1995	214260	22375	9913	226722
1996	226722	17918	11114	233526
1997	233526	17150	13183	237493

Tabell 4.12 Utmeldingskoder og antall

Kode	Årsak	2. kvartal 1990 ¹⁹	1. kvartal 1998
2/3	Død	755	847
4	Utmeldt uten kontakt		628
5	Utmeldt annen årsak	2579	2659
6/7	Overført annet LO-forbund	89	129
9	(Buffer)		64
	SUM	3423	4327

Det som først og fremst er interessant i sammenstillingen, er kodene 4 og 5. Kode 4 ble først tatt i bruk for et par år siden, og den betyr utmelding uten at det er oppnådd kontakt med medlemmet. Det lokale organisasjonsleddet har som oppgave å tilskrive medlemmene som opparbeider restanse, og det settes et tidspunkt for utmelding. Hvis kontakt ikke oppnås innen tidspunktet, meldes medlemmet ut med kode 4. Hvis kontakt oppnås, og medlemmet ønsker å melde seg ut, gis utmeldingen kode 5. I 1990 var ikke kode 4 i bruk, alle utmeldinger som ikke var dødsfall eller overføringer ble derfor kodet som 5. Av fordelingen i 1. kvartal 1998 ser vi at de aller fleste utmeldingene kom etter kontakt med medlemmene. Selv om restanseproblemer ligger til grunn for både kode 4 og 5, er tap grunnet mangel på kontakt med medlemmer lavt.

Det er ingen sperrer mot å bli utmeldt på kode 4/5 for så å bli nyinnmeldt igjen. Forbundet opplyser at det ikke er uvanlig at slik innmelding skjer, men noen oversikt over hyppigheten foreligger ikke.

4.8 Inntrykk fra andre forbund

Gjennom en ringerunde til et utvalg av andre LO-forbund, har vi fått noen inntrykk av hvordan medlemsbevegelsene fortoner seg og takles der. I tillegg finnes det drøftinger i enkelte Fafo-rapporter.

De forbund vi har hatt telefonisk kontakt med, er noe mindre i størrelse enn de syv hvor detaljert statistikk er gjengitt tidligere i dette kapitlet. Flere av forbundene, som Fellesorganisasjonen, Norsk Grafisk Forbund og Tele- og Dataforbundet, uttrykker at de følger med på medlemsbevegelsene, men at det er gjort lite av sammenfattende statistikk og/eller vurderinger. Dette reflekterer ikke manglende bevissthet om de potensielle problemene i forbundene, NGF fremhever for eksempel en stabil medlemsmasse og gode medlemstilbud som forklaring på lave strømningstall.

I NOPEF er det etablert rutiner hvor medlemskontoret normalt hver uke sender lister over utmeldinger til forhandlingsavdelingen, tariffansvarlig tar så kontakt med den lokale klubben når bevegelsene er store. Dermed undersøkes hendelsene raskt, og det er ikke behov for mer generelle årsaksanalyser. Forbundets størrelse og organisering gjør en slik effektiv oppfølging mulig.

I Forbundet for Ledelse og Teknikk ligger inn- og utmeldingene rimelig stabile over tid (Olberg 1998:41f), og tilsvarer prosentmessig de lave bevegelsene i NKIF. Samtidig står dødsfall og overgang til andre LO-forbund for 35 prosent av de nesten 1000 årlige utmeldingene i perioden 1985–1995.

I Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet er medlemsbevegelsene nokså store, noe som i hovedsak må reflektere arbeidskraftens mobilitet. I perioden 1992–1995 var det i gjennomsnitt 225 innmeldinger per måned, i 1996 er det i sammenheng med streiken dokumentert et høyere innmeldingsnivå enn normalt (Seip 1997:14–19). Mellom 14 og 17 prosent av de innmeldte i årene 1994–1996 hadde vært medlem av forbundet tidligere (Seip 1997:27). Varigheten på medlemskapet ble også studert for samme tidsperiode, og 60–70 prosent av de nyinnmeldte var fortsatt medlemmer tolv måneder etter innmeldingstidspunktet (Seip 1997:25f).

Erfaringer i andre forbund styrker antagelsen om at tariffrevisjonene i seg selv kan påvirke medlemsbevegelsene. I Norsk Transportarbeiderforbund arbeider de for tiden med en vervekampanje, samtidig som ekstrakontingenten grunnet utbetalingen av streikestøtte i år kan føre til økt medlemstap. Fellesforbundet har lignende erfaringer fra 1996. Mer positive eksempler finnes fra streik innen varehandelen i 1961, og streik innen rengjøring i 1974, som ser ut til å ha ført til medlemsvekst innen disse områdene i Handel og Kontor og i Norsk Arbeidsmandsforbund (jf LOs beretninger, Schanche og Kokkvoll 1987:356–374). Sistnevnte forbund opplevde også en medlemsvekst i forbindelse med innføringen av lavtlønns-garantien og -fondet i 1980 (Schanche og Kokkvoll 1987:379).

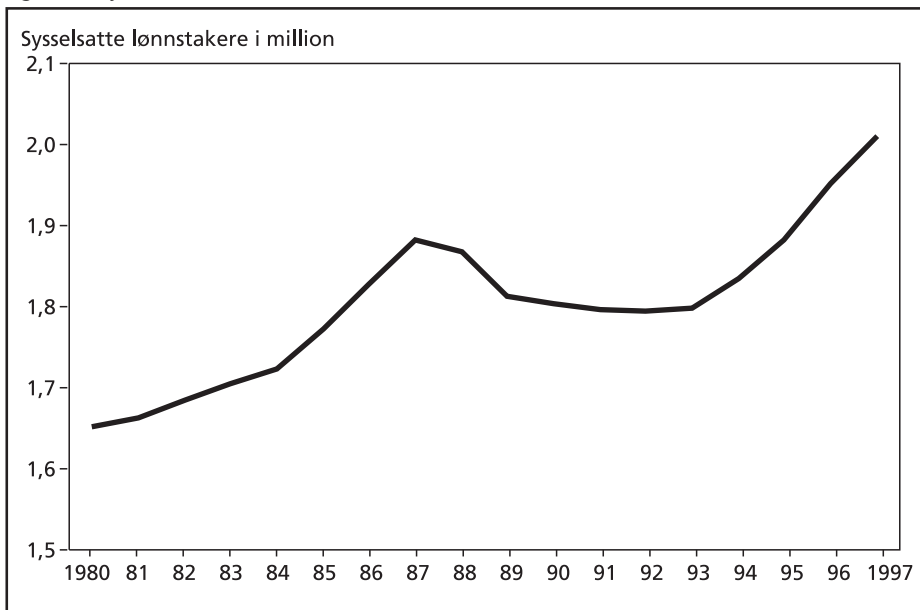
5 Konklusjoner og anbefalinger

5.1 Øker utmeldingene?

Det finnes ikke grunnlag for å si at utmeldingene i LO-forbundene øker på 1990-tallet i forhold til 1980-tallet. I NKIF, NNN og NAF *synker* utmeldingene i absolute tall, i HK er situasjonen *stabil*. I NKF synker utmeldingene *relativt* i forhold til veksten i medlemstallet. I FF er bildet noe sammensatt, mens i NTL kan det kanskje spores en viss økning. I de to siste forbundene samt HK foreligger det likevel undersøkelser som viser at utmeldingene i stor grad skyldes at arbeidstakere bytter jobb eller forlater arbeidsmarkedet. I Fellesforbundets statistikk er det i tillegg dokumentert et høyt nivå for gjeninntredelser.

Syssetningen i Norge vokste på 1980-tallet frem til 1987/88, deretter sank syssetningen frem til 1992, for så å vokse igjen. Utviklingen er illustrert i figur 5.1.

Figur 5.1 Syssettede lønntakere etter AKU, 1980–1997

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Arbeidsmarkedsstatistikk

Utviklingen i sysselsetting kan påvirke inn- og utmeldingene i LO-forbundene, men det er langt fra klart hvordan. Spørsmålet er viktig, fordi vi for flere av forbundenes del i kapittel 4 har sammenlignet utmeldingene på 1990-tallet med tilsvarende tall fra 1980-tallet. I utgangspunktet må vi kunne anta at det tar noe tid før endringer i sysselsettingen slår inn i forbundenes medlemstall, jamfør diskusjonen i kapittel 2 om organisasjonsgraden samt problematikken knyttet til restanse i de syv forbundene. Effekten av fallet i sysselsetting mellom 1987/88 og 1992 kan derfor være noe forskjøvet i tid. Hvis vi i tillegg antar at sysselsettingsreduksjoner rammer marginal arbeidskraft først, jamfør organisasjonsgraden etter arbeidstid og ansettelsesform i kapittel 2, kan vi legge til grunn at effekten av sysselsettingsreduksjonen på LO-forbundenes medlemstall er nokså lik i gjennomsnitt for 1980- og 1990-tallet. På det punktet er det med andre ord forsvarlig å sammenligne utmeldingene på 1990-tallet med tilsvarende tall fra 1980-tallet.

Sysselsettingsvekst preget både perioden 1983–1987 og perioden 1993–1997. I utgangspunktet burde også effekten av disse periodene på LO-forbundenes medlemstall være lik. De to periodene har med andre ord samme sysselsettingsprofil, men profilen for 1990-tallet er et slags speilbilde av profilen for 1980-tallet.

Det totale medlemstallet gjennomgår en utvikling som ligner utviklingen i sysselsettingen. Derimot faller tallet på yrkesaktive medlemmer mer enn sysselsettingsreduksjonen i perioden 1987–1993, og veksten i perioden 1993–1997 er svakere enn veksten i sysselsetting (jf figur 1.1). Siden antallet yrkesaktive medlemmer i LO i gjennomsnitt er noe lavere på 1990-tallet enn på 1980-tallet, bør vi forvente en svak gjennomsnittlig reduksjon av inn- og utmeldingene. Samtidig burde selve reduksjonen av medlemstallet i perioden 1986–1993 ført til en vekst i utmeldingene. I sum er det altså faktorer som trekker i flere retninger.

Uavhengig av effektene av sysselsettingen, er reduksjonen i medlemsbevegelsene særlig i NKIF og NNN for store til å kunne forklares av den generelle arbeidsmarkedsutviklingen alene. Også i NKF er det en relativ reduksjon av utmeldingene. Vi vet lite om årsakene til disse reduksjonene, men de kan i noen grad, som i NKIFs tilfelle, skyldes strukturendringer innen den enkelte næring. Det samme kan i noen grad også gjelde utviklingen i Fellesforbundet. Videre kan nedgangen ha sammenheng med skifte av medlemsregister, men slikt skifte har nettopp i flertallet av tilfellene ikke skjedd. Det virker derfor i sum som om noe av nedgangen i utmeldingene er reell, også etter at vi har «kontrollert» for sysselsettingsutvikling.

Datamaterialet gir likevel ikke sikre holdepunkter for å revidere de anslag på utmeldinger totalt for LO-forbundene som ble gjort i Stokke (1991). Til det trenger vi alternative datakilder, som for eksempel spørreundersøkelser med stort utvalg.

5.2 Anbefalinger

Vi kan konkludere med at det ikke har skjedd vesentlige endringer i volumet på utmeldinger i LO-forbundene siden 1980-tallet. I noen av forbundene er det også dokumentert at mange utmeldinger er resultat av bevisste valg, eller knyttet til jobbskifte hvor fortsatt organisering i samme forbund virker mindre naturlig. Det betyr at hvis LO-forbundene ønsker å vokse, så står man i hovedsak overfor et rekrutteringsproblem og ikke et tapsproblem. Rekrutteringsproblemet kan løses på flere måter. Konkurransen med andre organisasjoner om medlemmer innenfor områder med høy organisasjonsgrad (som offentlig sektor), er én strategi. Denne kan eventuelt kombineres med rekruttering blant elever og studenter som ennå ikke er i arbeid i sitt kommende hovedyrke. Forsøk på å organisere i områder med lav organisasjonsgrad (som deler av privat tjenesteytende sektor), er en annen viktig strategi. Valg av rekrutteringsprofil er politiske overveielser og har ikke vært del av mandatet for denne rapporten.

På basis av erfaringene i forbundene omtalt i kapittel 4, virker det likevel mulig å få gjort *noe* med utmeldingstallene. Selv om utmeldingene ikke har økt, kan de ha vært unødvendig høye hele tiden. For det første kan en del av de «bevisste» utmeldingene ha bakgrunn i eller være utløst av restanseproblemer, derfor bør søkelyset settes på kontingenttrekket. For det andre kan forbundene bli flinkere til å opplyse om fordelene ved medlemskap og ulempene ved at medlemmene ikke melder fra om jobb- og adresseskifte. Og for det tredje kan LO og forbundene bli bedre til å overvåke medlemsbevegelsene.

En del av problemene innen blant annet FF og NAF synes å kunne tilbakestilles til svakheter ved trekkavtalen kombinert med desentralisering av medlemshåndteringen. NKF har god erfaring med en sterkere *sentralisering*. I tillegg åpner den nye trekkavtalen i LO-NHO-området (tatt inn som vedlegg 1) for å pålegge bedriftene flere rapporteringsoppgaver. NOPEFs konkrete oppfølging av utmeldinger kan også være et forbilde. Uansett er opplæring av avdelings- og klubbtilitsvalgte en sentral oppgave. Forbundene i offentlig sektor kan også se over trekkavtalene sine og sammenligne dem med den nye avtalen i LO-NHO-området.

Trekkavtale er den vanligste formen for kontingentinnkreving. I forhold til medlemmer som skifter arbeidssted og/eller bolig hyppig, trenger likevel ikke den nye trekkavtalen være tilstrekkelig for å forhindre restanseproblemer. Det samme gjelder situasjoner hvor arbeidsgiver ikke ønsker å inngå trekkavtale, eller der hvor arbeidstakeren ønsker å hemmeligholde medlemskapet. I blant annet Handel og Kontor har de positive erfaringer med innbetaling av kontingent over giro, eventuelt som autogiro knyttet til lønnskonto. Erfaringene fra denne *differensieringen* av kontingentinnbetalingen kan være nyttig for andre forbund.

Fagbladet er et av de viktigste kontaktleddene mellom forbundet og det enkelte medlem. En gjennomgang av fagbladene viser at svært få inneholder skjemaer som medlemmene kan bruke til å melde fra om jobb- og adresseendringer. Noen fagblad har skjema for utfylling av adresseendring for selve fagbladet, men det er ikke tilstrekkelig. I vedlegg 2 er det tatt inn et eksempel på et detaljert skjema, og det anbefales at alle numre av alle fagbladene inneholder de vesentlige delene av et slikt skjema.

De generelle forsikringsordningene i LO antas i utgangspunktet å være gode, noen forbund har i tillegg spesielle ordninger bygget opp over lang tid. Forsikrings-tilbud er en av årsakene til medlemsstabiliteten innen for eksempel Norsk Grafisk Forbund og noen av statsforbundene. På basis av medlemsundersøkelsene i FF virker det likevel som om forsikringstilbudene er for lite kjent blant medlemmene i mange LO-forbund. En mer bevisst markedsføring, både av konkurransefortrinnet og av hvilke problemer som kan oppstå ved kontingentrestanse, anbefales. Eksempler på slik informasjon er også gitt i vedlegg 2.

I denne rapporten har vi i liten grad gått inn på problemer knyttet til overgang fra ett LO-forbund til et annet. I den grad vi har tidsserier, som i HK, FF og NKF, er det ingen vesentlige endringer å se i forbundsvise overganger. Likevel virker omfanget, særlig i forbundene i offentlig sektor, påfallende lavt. Også noen av undersøkelsene forbundene har gjort, kan tyde på at gjeninnhenting kan bli langt høyere mellom forbundene. I den forbindelse bør dagens fellesrutiner ved overgang drøftes. Oppdatert og lettfattelig informasjon om forbundenes organisasjonsområder kan være et ytterligere virkemiddel, slike finnes allerede i LOs Organisasjonsavdeling. Vedtektene i mange forbund (se for eksempel Fellesforbundet og Norsk Arbeidsmandsforbund) kan også være et utgangspunkt. Svært detaljerte oversikter over organisasjonsområder synes ikke nødvendig, også fordi arbeidet med slike lett kan skape unødige motsetninger mellom forbund.

Angående medlemsstatistikken, kan mange forbund ha nytte av bedre avgangskoder og mer detaljerte standardrapporter i medlemsregistrene. Dette arbeides det allerede med i flere forbund, og erfaringene burde komme andre forbund til gode.

Både forbundene og LO kan uten store organisasjonsmessige kostnader bli flinkere til både å gjennomføre og tolke spørreundersøkelser blant medlemmer og utmeldte. I vedlegg 3 er det samlet en del tips i den sammenhengen.

På LO-nivå samles det inn statistikk fra forbundene i to former. For det første samles det inn kvartalsstatistikk, fordelt på kjønn, alder (3. kvartal) samt kontingentgrupper. Den siste fordelingen har skapt stor forvirring i flere forbund, og på LO-nivå har den en uklar nytteverdi. Videre samles det inn statistikk i form av årsrapporter, tall herfra inngår i LOs beretning. På basis av lang erfaring med å tolke og bruke disse to statistikkildene, foreslås følgende:

- Fordelingen på kontingentgrupper (AI, AII, AIII) utelates fra kvartalsstatistikken.
- Årsrapporteringen bygges ut slik at det i tillegg til totalt medlemstall innhentes mer entydige tall for medlemmenes *arbeidsmarkedsstatus*. Hvis LO er avhengig av statistikk på kontingentgrupper, hentes dette inn som en del av årsrapporten, men likevel klart atskilt fra statistikken over arbeidsmarkedsstatus.
- Inn- og utmeldingsstatistikken som innhentes i årsrapportene droppes. Denne statistikken er ikke «obligatorisk» i dag, men gjengis likevel for en del forbund i LOs beretning (tabell IV). Som illustrert både i Stokke (1991) og i kapittel 4 i denne rapporten, er statistikken stort sett ikke sammenlignbar mellom forbund.

Sluttnoter

1 Kilde: LOs beretninger, Stokke (1995) med oppdateringer.

2 FS står for frittstående forbund. Selv om det eksisterte hovedorganisasjoner utenfor LO også før dannelsen av AF og YS, er disse gruppert sammen med frittstående forbund før 1975. Figuren bygger på tallmateriale i Stokke (1995) med oppdateringer. Sysselsettingen er målt som lønnstakere i nasjonalregnskapet, og er noe høyere enn målingene i Arbeidskraftundersøkelsene (AKU) som Statistisk sentralbyrå startet med i 1972. Forskjellen har i hovedsak sammenheng med utenriks skipsfart.

3 En fullstendig tidsserie for perioden 1956–1995 finnes i Stokke (1995). I Fennefoss (1998) er tallseriene oppdatert til 1996. Grunnet bedre tallmateriale, fraviker beregningene i tabell 2.1 noe fra beregningene i Fennefoss (1998).

4 For å regne yrkesaktive medlemmer i LO, er forbundenes årsrapporter til LO lagt til grunn. Tallene over medlemmer minus pensjonister/frimedlemmer er så justert noe i forhold til kvartalskjemaene som ble introdusert i 1996, samt opplysninger innhentet direkte fra flere av forbundene. For YS-forbundene sin del er det lagt til grunn kontingentbetalende medlemmer – etter kontroller vet vi at dette stort sett samsvarer med yrkesaktive. For AF-forbundene sin del er det lagt til grunn yrkesaktive minus selvstendig næringsdrivende. For de frittstående forbundene sin del er det tatt utgangspunkt i tabellen i Statistisk årbok. Denne er så supplert med upublisert statistikk i Statistisk sentralbyrå, og korrigert med detaljert medlemsstatistikk i de største forbundene. I tillegg er det foretatt justeringer knyttet til forbundsoverganger for alle hovedorganisasjoner, slik at målingen blir 31.12. og ikke 1.1. påfølgende år. Dermed unngås dobbelttelling ved forbundsoverganger.

5 Privat vareproduksjon består av følgende næringsgrupper i privat sektor: primærnæringer, olje- og bergverksvirksomhet, industri, bygg- og anleggsvirksomhet og elektrisitets- og vannforsyning.

6 Privat tjenesteyting består av de deler av privat sektor som ikke er nevnt i forrige note. Anslaget på antall organiserte kan være noe høyt.

7 Undersøkelsen ble gjennomført på et tidspunkt da mange ansatte i gråsonen mellom privat og offentlig sektor (som for eksempel NAVO-området) sannsynligvis oppfattet seg som ansatt i virksomhet med offentlig eier.

8 I land med A-kasse er arbeidsledige tatt med både blant organisasjonsmedlemmene og blant de sysselsatte. Tallene i andre kolonne for Italia refererer til 1994.

9 Kilde: LOs beretninger, HKs beretninger og intern statistikk. Det er ikke forsøkt rettet opp ved sprik mellom LOs beretning og flyttall, for enkelte år gir dermed inn- og utmeldingstallene et noe annet medlemstall per 31/12 enn i tabellen.

10 Tallene er hentet fra Stokke (1991:23). Overflytting til annen avdeling knytter seg til tilfeller hvor overflyttingen ikke går i orden i løpet av et kvartal.

11 Kilde: Intern medlemsstatistikk i forbundet.

12 På dette og enkelte andre punkter i undersøkelsen kan det spores en viss usikkerhet blant respondentene når det gjelder å orientere seg i organisasjonsterrenget. I den grad de utmeldte oppgir konkrete forbund, er vesentlig flere av disse utenfor LO enn andre spørsmål kunne tyde på. En mulig forklaring, som er kjent fra tidligere undersøkelser, er at mange tror at for eksempel OFS og NALF faktisk er LO-forbund. I så fall styrker undersøkelsen inntrykket av lite misnøye med LO blant de utmeldte.

13 Kilder: LOs og forbundets beretninger, intern forbundsstatistikk 1996–1997.

14 Kilde for begge tabeller: Stokke (1991:25f) samt intern medlemsstatistikk fra forbundet. Tallene for 1997 er kjørt ut av LO-IT, en summering av kvartalsstatistikken i 1997 gir noe høyere tall.

15 Kilde: NNNs og LO beretninger 1981–1997. Det er ikke forsøkt rettet opp ved sprik mellom LOs beretning og flyttall, for enkelte år gir dermed tilgangs- og avgangstallene et noe annet medlemstall per 31.12. enn i tabellen.

16 Kilde: Forbundets og LOs beretninger.

17 I tillegg kommer rundt 9 500 elev- og studentmedlemmer i 1997, denne gruppen har vokst betydelig siden høsten 1995.

18 Kilde: LOs beretninger, NKFs beretninger og intern statistikk. For enkelte år er utmeldingstallene justert noe, for å stemme med medlemstallet per 31.12.

19 Se Stokke (1991:19) for nærmere beskrivelse.

Referanser

- Colbjørnsen, Tom, Arvid Fennefoss og Gudmund Hernes (1985), *Så samles vi på valen...?* Fafo-rapport 43. Oslo: Fafo
- Din Mening (1998), *Norsk Arbeidsmandsforbund. Medlemsundersøkelse for kontinuerlig fremgang*. Trondheim: Din Mening
- Fennefoss, Arvid (1988), *Lønnstaker-organisering*. Fafo-rapport 81. Oslo: Fafo
- Fennefoss, Arvid (1998), «Endringer i organisasjonsgraden og organisasjonsmønstret blant norske lønnstakere 1977–1996» *Søkelys på arbeidsmarkedet*, vol 15, nr 1
- Fennefoss, Arvid og Torgeir Aarvaag Stokke (1991), «Norske lønnstakeres organisering.» *Søkelys på arbeidsmarkedet*, vol 8, nr 2
- 4-fakta (1997), *Undersøkelse blant utmeldte medlemmer av Fellesforbundet, Hordaland*. Oslo: 4-Fakta
- 4-Fakta (1998), *Markedsundersøkelse for Fellesforbundet region Østfold – «Utmeldte medlemmer»*. Oslo: 4-Fakta
- Handel og Kontor (1998), *Undersøkelse blant utmeldte medlemmer i region Agder og Rogaland*. Oslo: HK
- Kjellberg, Anders (1997), *Fackliga organisationer och medlemmar i dagens Sverige*. Lund: Arkiv förlag
- Kjellberg, Anders (1998), «Facklig anslutning och makt. Ett internasjonellt perspektiv.» *Arbetshistoria*, nr 85–86
- Nergaard, Kristine (1996), *Organisasjonsgraden målt gjennom 2. kvartals AKU 1995*. Fafo-notat 876. Oslo: Fafo
- Norsk Tjenestemannslag (1998), *Innstilling fra Utvalg for oppfølging av medlemmer som melder seg ut/blir strøket som medlemmer (med vedlegg)*. Oslo: NTL
- Olberg, Dag (1998), *Kompetanse og kontroll*. Fafo-rapport 252. Oslo: Fafo
- Schanche, Monica og Arne Kokkvoll (1987), *Arbeid – Fred – Solidaritet. Bind III av Norsk Arbeidsmandsforbunds historie*. Oslo: NAF

- Seip, Åsmund Arup (1997), *Medlemsendringer i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet under streiken våren 1996*. Fafo-rapport 229. Oslo: Fafo
- Stokke, Torgeir Aarvaag (1991), *Medlemsbevegelser i LO*. Fafo-rapport 112. Oslo: Fafo
- Stokke, Torgeir Aarvaag (1992), *Rasjonalitet og organisering*. Oslo: Institutt for sosiologi
- Stokke, Torgeir Aarvaag (1995), *Organisasjonsgraden på arbeidstakersiden 1956–1994*. Fafo-notat 857. Oslo: Fafo

Vedlegg 1 Trekkavtalen LO-NHO 1998–2001

Utkast til ny trekkavtale basert på endringer i den nye hovedavtalen for perioden 1998 - 2001

AVTALE

om retningslinjer for prosentvis trekk
av fagforeningskontingent -
"trekkavtale"
mellom
Næringslivets Hovedorganisasjon
og aktuelle Landsforeninger
og
Landsorganisasjonen i Norge
ved Fellesforbundet

1. GRUNNLAG

- 1.1 Grunnlaget for avtalen om trekk av prosent-kontingenten bygger på bestemmelsene om dette i § 11-3 i Hovedavtalene for industri og bygg/anlegg.

2. OPPLYSNINGER

- 2.1 Det er en forutsetning at de opplysninger som blir tilgjengelig vedrørende den enkelte arbeidstaker og den enkelte bedrift, ikke blir benyttet i annen sammenheng enn i forbindelse med trekk av fagforeningskontingent.

3. HVEM SKAL DET TREKKES FOR

- 3.1 Fellesforbundets lokale avdeling eller klubb er ansvarlig for å holde bedriften ajour med hvem det skal trekkes kontingent for - og følge opp dette. Det skal gis melding til bedriften om nye eller utmeldte medlemmer på egne standard meldingsblanketter.
- 3.2 Nye medlemmer trekkes fra første mulige trekkperiode lønnsutbetaling etter at skriftlig melding er gitt.
- 3.3 Stopp av trekk for utmeldte medlemmer skjer fra den påfølgende lønnsperiode etter at skriftlig melding fra forbund, avdeling eller klubb er gitt.

4. GJENNOMFØRING AV TREKKET

- 4.1 Kontingenten trekkes av bedriften ved hver utlønning. Det trukne beløp overføres månedlig.
- 4.2 Kontingenttrekket foretas av hele det opptjente beregningsgrunnlaget i hver enkelt lønnsperiode. (Akkordetterskudd og feriepengar inkludert.)
- Beregningsgrunnlaget er arbeidstakerens brutto lønn som oppgis i kode 111-A samt trekkpliktige utgiftsgodtgjørelser o.l. i lønns- og trekkoppgaven. Unntatt er honorar utover vanlig fortjeneste til medlem av styre og bedriftsforsamling samt erkjentlighetsgaver.
- 4.3 Den beregnede kontingent trekkes med prioritet etter skattetrekk, pensjonspremie, opplysnings- og utviklingsfond, lavlønnsfond og bidragstrekk.
- 4.4 Ved overføring av kontingent til Fellesforbundet skal det benyttes fortrykt bankgiroblankett, som sendes bedriften. Bedrifter som skriver ut betalingsblanketter fra eget EDB-anlegg må legge inn den bedriftsidentifikasjon som finnes på de tilsendte blanketter. Klubben skal ha gjennpart av giroblanketten som benyttes ved innbetaling til Fellesforbundet.

5. TREKK

- 5.1 *Bedriften skal i egen regi eller gjennom bank sørge for trekk av fagforeningskontingent og forsikringskontingent dersom denne er en del av medlemskapet, når tillitsvalgte - eller hvor tillitsvalgte ikke er valgt - Fellesforbundet eller dets avdeling krever det. Fellesforbundet eller dets avdelinger skal gi bedriften melding om hvilke satser som skal benyttes ved trekk av fagforenings- og forsikringskontingent..*
- Den enkelte bedriftsklubb har anledning til å vedta særskilt kontingent til klubben. Klubbkontingenten trekkes sammen med den vanlige kontingent, ved at satsen for fagforeningskontingent økes.*
- Tidspunkt for etablering eller endring av klubbkontingent følger reglene i pkt. 5.4.
- 5.2 *Trukket kontingent overføres til oppgitt kontonummer i Fellesforbundet.*
- 5.3 I de tilfeller bedriftsklubben har vedtatt egen kontingent, overføres beløpet til oppgitt kontonummer i klubben.
- 5.4 Endringer av *satsene kan skje med virkning* fra 1. januar eller 1. juli når skriftlig melding er gitt med 1 måneders varsel.

6. FLERE AVDELINGER

- 6.1 Har Fellesforbundet ved samme bedrift medlemmer fra flere avdelinger, skal bedriften foreta kontingenttrekk for samtlige avdelinger.

Hvor avdelingene vedtar en særskilt kontingent for sitt område og bedriften ikke kan påta seg å trekke forskjellige kontingentsatser for de ulike avdelingene, skal avdelingene avtale en felles sats, som meddeles bedriften.

Fellesforbundet kan overlate til en av avdelingene å representere forbundet overfor bedriften.

Den avdelingen som har fått fullmakt til å opptre på Fellesforbundets vegne, er ansvarlig for at bedriften settes i stand til å gruppere medlemmene avdelingsvis i trekklistene.

7. TREKKLISTER, MELDINGER

- 7.1 Bedriften skal rapportere trekket ved regelmessig oversendelse av trekklistene.

Trekklistene, med angitt trekkperiode, skal inneholde:

- *Fødselsnummer (11 siffer) og medlemsnr. eller arbeidsnr. hvor dette brukes som medlemsnr.*
- Navn
- Trukket beløp
- Meldinger, *hvor følgende bør være med*
 - Tilmeldt i perioden
 - Frameldt i perioden
 - Til eller fra førstegangs pliktig militærtjeneste/ siviltjeneste
 - Død
 - *Eventuelle andre meldinger tariffpartene blir enige om*

Der hvor EDB-behandling gjør det mulig eller partene på bedriften er enige om det, kan også følgende meldinger tas med:

- Til eller fra permittering eller permisjon uten lønn av minst 5 dagers varighet ut over arbeidsgiverperioden.
- Til eller fra utlønning fra trygdekontoret.
- *Brutto lønn*
- *Trukket hittil*
- Overgang til uføretrygd, alderstrygd eller AFP

Arbeidstakerne skal stå på trekklistene så lenge vedkommende er medlem av Fellesforbundet, og *har et ansettelsesforhold i bedriften.*

- 7.2 Trekklistene sendes avdelingen og bedriftsklubben *månedlig dersom ikke annet er avtalt.*

I de tilfeller hvor det skaper praktiske problemer å sende trekklistene til flere

avdelinger skal organisasjonene drøfte andre løsninger.

- 7.3 For sykmeldte arbeidstakere skal bedriften etter utløpet av arbeidsgiverperioden gi melding til trygdekontoret *om kontingenttrekk* til Fellesforbundet.
- 7.4 *Fellesforbundet eller dets avdelinger og den enkelte bedrift* kan avtale at trekklistens opplysninger avgis i *elektronisk form*.
- 7.5 For å lette arbeidet for de bedrifter som ikke bruker EDB, vil Fellesforbundet - etter bestilling - levere standard trekkliste, som kan brukes til rapporteringen.

8. TILPASNING

- 8.1 For bedrifter som av tekniske årsaker ikke kan følge retningslinjene fullt ut, avtales nødvendige tilpasninger eller overgangsordninger i samråd med avtalepartene.
- 8.2 Hvis det ved bedriften foretas kontingenttrekk for arbeidstakere organisert i andre forbund, forutsettes det at det i samråd med organisasjonene foretas en samordning av rapporteringen

9. VARIGHET OG OPPSIGELSE

- 9.1 *Denne avtale trådte i kraft 01.09.1988 og er senere endret ved tariffrevisjonen i 1998. Dersom de endringene som er foretatt ved tariffrevisjonen i 1998 viser seg å medføre praktiske problemer for enkelte bedrifter, kan gjennomføringen av disse utsette til 01.02.1999.*

Partene kan si opp denne avtalen med ett -1- års skriftlig oppsigelse.

-----oo0oo-----

Vedlegg 2 Eksempler på skjema for adresseendring og informasjon om rettigheter/ forsikringsordninger

FORBUNDET INFORMERER:

NFF er best og billigst !

I forbindelse med diskusjon omkring kontingentens størrelse i forhold til KY, setter vi opp følgende regnestykke for en fengselsbetjent i topplønn (ltr. 29) pr. måned i Oslo:

	NFF:	KY:
Prosentkontingent	308,-(1,6%)	221,-1,15%)
Grunnforsikring	inkludert	18,-
LOs fritidsforsikring	inkludert	har ikke
Relseforsikring	16,33	45,33
Kollektiv hjemforsikring	45,-	108,-
Ulykkesforsikring	29,-	30,75
Kontingent totalt pr. mnd	398,33	423,08

I tillegg har NFF egen gruppelivsforsikring, mens KY ikke har dette tilbudet.

MELD FRA OM ENDRINGER TIL FO, BOKS 4693 SOFIENBERG, 0506 OSLO! SKRIV TYDELIG! (For innmelding, vennligst kontakt FO)

Medlem Abonnent

Navn: Født:

NY ADRESSE: Postnr./sted: Priv.tlf
(husk retn.nr.)

ENDRINGER I ARBEIDSFORHOLDET:

Ny stilling: Begynner/begynte når:

Lønnet i ltr.: Stillingsandel (i %) Stillingskode: Lønnsrammekode:

Nytt arbeidssted:

Adresse: Postnr./sted: Tlf.:

Arbeidsgiver/lønningskontor:

Adresse: Postnr./sted: Tlf.:

Arbeidsgiver er (kryss av): Statlig Privat Kommunal Fylkeskommunal

FO oppretter kontingenttrekk hos din nye arbeidsgiver når vi har mottatt denne slippen. Hvilken måned hadde du sist kontingenttrekk i lønn?

PERMISJON FRA ARBEIDSGIVER:

a) Svangerskapspermisjon m/lønn: Forn. dato tom. i % (arbeidsgiver trekker prosentkontingent)

b) Permisjon m/lønn (u/videreutd. o.a.): Forn. dato tom. i % (arbeidsgiver trekker prosentkontingent)

c) Permisjon u/lønn: Forn. dato tom. i % (reduert kontingent, FO sender giro)

IKKE YRKESAKTIV (ikke i arbeid): Forn. dato (reduert kontingent, FO sender giro)

PENSJONIST: Forn. dato (reduert kontingent, FO sender giro)

M E D L E M S I N F O R M A S J O N

Alle medlemmer som går på attføring, er permittert eller på annen måte ikke mottar lønn, kan fortsatt opprettholde sitt medlemskap i NNN.

Medlemmet må selv kontakte sin lokale avdeling for å betale forsikringskontingent som for tiden er kr 15,- pr. uke.

Når bevis på innvilget uføretrygd foreligger, skal bok sendes inn til den lokale avdeling for påføring av "hvilende rett". "Hvilende rett" betyr at medlemmet beholder sine forsikringer som pensjonert medlem av forbundet. Dette gjelder også medlemmer som går av med alderspensjon.

Forbundet gjør oppmerksom på at det er medlemmets plikt å påse at kontingenten blir innbetalt til rett tid.

Er dere usikre på hvilken avdeling eller hvilke personer dere skal kontakte, kan dere kontakte forbundet, telefon 22 20 66 75

Hold medlemskapet i orden

Det lønner seg å holde medlemskapet i orden, selv om du er sykemeldt, avtjener verneplikt eller er permittert eller midlertidig arbeidsløs.

Slik går du fram:

Hvis du er syk skal du melde fra til trygdekantoret. Du blir da automatisk trukket 1,3% kontingent i sykepengene og du har selvfølgelig rettigheter som om du var i

normalt arbeid. Er det andre grunner til at du ikke er i aktiv tjeneste, må du selv sørge for å holde medlemskapet i orden ved å melde fra til oss. Du beholder alle rettigheter, så som juridisk assistanse i forbindelse med ansettelsesforhold, forsikring etc. ved å betale ventekontingent. Pengene må du selv sørge for å sende forbundet. Glemmer du det, mister du også rettighetene dine.

(NOPEF)

Vedlegg 3 Tips ved spørreundersøkelser

Flere av de LO-forbundene vi har vært i kontakt med, har gjennomført spørreundersøkelser av utmeldte medlemmer. I tillegg gjennomfører mange forbund undersøkelser av medlemsmassen, ut fra forskjellige aktuelle tema. Slike spørreundersøkelser kan gjennomføres på mange forskjellige måter, og forbundet kan stå for gjennomføringen eller man kan engasjere et meningsmålingsbyrå eller lignende.

Noen kvalitetskrav er likevel felles, uavhengig av måten spørreundersøkelsene gjennomføres på. For det første er det svært viktig å vite nøyaktig hvor stor populasjonen eller målgruppen for undersøkelsen er, og hvor stort utvalget eller mengden av de man ønsker å spørre er. For det andre må utvalget trekkes etter bestemte regler, slik at utvalget gjenspeiler populasjonen. Den vanligste metoden for å trekke utvalg er tilfeldighetsmetoden. Man lager for eksempel en alfabetisk liste og tar med hvert 10. medlem av en populasjon på 5000, det gir et utvalg på 500. Eller man kan trekke 10 medlemmer tilfeldig fra hver av 50 avdelinger, det gir også et utvalg på 500. I det siste tilfellet må man likevel huske på at hvis avdelingene er ulike i størrelse, så blir de små avdelingene overrepresentert. I mange tilfeller vil det derfor være bedre å trekke antall medlemmer proporsjonalt med størrelsen på avdelingene.

For det tredje må man forsøke å få flest mulige svar fra utvalget. Et stort frafall kan fullstendig ødelegge holdbarheten ved spørreundersøkelser, og det finnes forskjellige metoder for å øke svarprosenten. Telefonintervjuer gir som regel høyere svarprosjenter enn postalundersøkelser (undersøkelser hvor spørreskjemaet samt ferdig frankert svarkonvolutt sendes med post). Ved telefonundersøkelser må man formulere spørsmålene annerledes enn ved en postalundersøkelse, og noen av dem som spørres, kan kanskje oppleve det som mer behagelig sette seg ned i ro og mak med et spørreskjema enn å måtte svare på direkten over telefon.

Hvis man velger postalundersøkelser, bør man purre minst en gang på dem som ikke svarer. Det krever at man har oversikt over hvem som svarer. Hvis man er flere om jobben, kan man klare å anonymisere hvem som svarer, men likevel gjennomføre purringer til dem som ikke svarer. Hvis akkurat det viser seg vanskelig, bør anonymiteten ha forrang.

Videre kan det lokkes med en liten gevinst (for eksempel Flax-lodd slik HK har gjort) til alle som svarer, eller en større gevinst til noen heldige. I tillegg bør all returpost tas vare på, slik at feil adresser og lignende registreres. Den siste typen frafall

er mindre alvorlig enn svarnekt, forutsatt at det ikke er mye returpost. I noen tilfeller kan man kombinere postal- og telefonundersøkelser, ved å ringe opp en del av dem som ikke besvarer spørreskjemaet og spørre om årsaken til frafallet, eller gjennomføre (viktige deler av) intervjuet på telefon.

Det er vanskelig å si noe eksakt om hvor høy svarprosenten bør være før man er fornøyd, den generelle regelen er jo høyere, jo bedre. En svarprosent på under 50 er uansett lav, uavhengig av selve gjennomføringsmetoden.

Fra både populasjonen og utvalget bør man sikre seg noen sentrale kjennetegn om medlemmene, slik at man kan sammenligne disse med kjennetegnene på dem som svarer. Et minimum er alder, kjønn, bransje/overenskomst og om man er eller har vært tillitsvalgt. Slike kjennetegn gir en kontroll på om svarene kommer fra representative medlemmer eller ikke. Et vanlig problem er nemlig at det er de aktive (eller tidligere aktive) medlemmene som er mest villige til å svare på spørreundersøkelser, og da vil forbundet få et galt bilde av situasjonen blant *alle* medlemmene (hvis det er populasjonen). Det finnes teknikker for å «korrigere» slike skjevheter, de kalles veiing eller vektning og brukes av folk som jobber med meningsmålinger.

På generelt grunnlag må det advares mot å gjennomføre spørreundersøkelser som vedlegg til eller bilag i fagbladene. Da har man ingen kontroll på hvem som svarer, om noen svarer flere ganger og om andre enn målgruppen svarer. Situasjonen blir litt annerledes hvis det dreier seg om debattopplegg eller lignende, da kan manglende svar indikere at medlemmet/klubben/avdelingen ikke er så interessert i å delta i diskusjonen.

Formulering av spørsmål trenger en viss erfaring. Det kan vært lurt å kikke på tidligere undersøkelser, og man kan kopiere eller videreutvikle formuleringer der. I tillegg kan et fenomen, som for eksempel en utmeldelse, belyses ut fra nokså ulike – både direkte og indirekte – spørsmålsformuleringer. Noen meningsmålingsbyråer tilbyr også hjelp til utforming av spørreskjema.

I noen av de større LO-forbundene finnes det allerede i dag kompetanse til å gjennomføre enkle spørreundersøkelser, både undersøkelsen til NTL og HK er eksempler på det. Det er ikke nødvendigvis noe poeng å bygge opp slik kompetanse i *alle* forbundene, det kan være mer rasjonelt å samle både erfaring og kunnskap sentralt i LO. Informasjons- og organisasjonsavdelingen peker seg naturlig ut. Fafo har også kompetanse på dette, i tillegg har Fafo lang erfaring fra tolkning og analyse av spørreundersøkelser.

Det finnes mange letteste og gode bøker om spørreundersøkelser og meningsmålinger, som man med fordel kan konsultere. Av disse kan nevnes:

- Ottar Hellevik: Sosiologisk metode. Oslo: Universitetsforlaget 1995
- Tove L. Mordal: Som man spør får man svar. Oslo: TANO 1989
- Knut Halvorsen: Å forske på samfunnet. Oslo: Bedriftsøkonomenes Forlag 1993

Av de litt mer avanserte fremstillingene, kan nevnes:

- Ottar Hellevik: Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap. Oslo: Universitetsforlaget 1991
- Johan Olav Undheim: Innføring i statistikk og metode for samfunnsvitenskapelige fag. Oslo: Universitetsforlaget 1996

I andre tilfeller, eller hvis forbundet er presset på tid, kan det være like greit å engasjere et meningsmålingsbyrå til å gjøre jobben. Det er etter hvert nokså mange slike byråer på markedet, og kvaliteten på arbeidet deres varierer noe. Mange byråer tilbyr både telefon- og postalundersøkelser, noen tilbyr også oppsøkende intervjuer. Et generelt inntrykk er at det er en sammenheng mellom den kvaliteten en får og den prisen som må betales.

Uansett om man gjør spørreundersøkelsen selv eller setter den bort til et byrå, skal resultatene tolkes. Byråene tilbyr normalt rapporter og grafiske fremstillinger basert på svarene, men kvaliteten varierer også der. Behandling, tolkning og fremstilling av data er kanskje den fasen som krever mest erfaring, og ikke minst derfor kan det være nyttig å ha brukt eller videreutviklet spørsmålsformuleringer fra andre undersøkelser. De to undersøkelsene som Fellesforbundet har fått gjennomført, er like, bortsett fra region og tidspunkt. Dermed kan man sammenligne dem, og sammenligningen viser også interessante forskjeller.

Utmeldinger i LO-forbundene på 1990-tallet

Organisasjonsgraden i Norge er påfallende stabil, men LO taper terreng i forhold til andre arbeidstakerorganisasjoner. I denne rapporten undersøkes det om utviklingen skyldes høye utmeldings-tall i LO-forbundene, og om disse utmeldingstallene har økt nå på 1990-tallet. Konklusjonen er at utmeldingene ikke øker. Dermed er medlemsproblemet i LO først og fremst et rekrutteringsproblem.

Det synes likevel mulig å få redusert utmeldingene noe, og rapporten lanserer konkrete forslag til tiltak både på LO-nivå og i forbundene.

Fafo
Forskningsstiftelsen Fafo
Borggata 2B/Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
<http://www.fafo.no>

Fafo-rapport 256
ISBN 82-7422-224-5